

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

УКРАЇНСЬКА МОВА

ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

ПРАКТИКУМ

Кам'янець-Подільський
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

УКРАЇНСЬКА МОВА

ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Практикум

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та
електромеханіка*

Електронне видання

Кам'янець-Подільський
2024

УДК 811.161.2:621.3(076)

У45

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
(протокол № 7 від 27 листопада 2024 р.)*

Рецензенти:

Козак Раїса Віталіївна – кандидат філологічних наук, доцент, заступник директора з навчальної роботи ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;
Гуменюк Ірина Іллівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Закладу вищої освіти «Подільський державний університет».

Українська мова за професійним спрямуванням :
У45 практикум / автор-укладач Лариса Громик. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. 120 с.

У практикумі подано плани практичних занять із навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Запропоновано систему практичних завдань і тренувальних вправ, які допоможуть майбутнім фахівцям підвищити загальномовну та фахову мовну культуру, сформувати навички усного й писемного ділового спілкування, набутти комунікативного досвіду з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності. До кожної теми розроблено контрольні питання для перевірки знань здобувачів вищої освіти.

Видання адресоване науково-педагогічним працівникам і здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка.

© Громик Л. І., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
Практичне заняття № 1. Фахова мова як різновид сучасної української літературної мови.....	7
Практичне заняття № 2. Основи культури фахового мовлення.....	15
Практичне заняття № 3. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	23
Практичне заняття № 4. Риторична компетентність майбутнього фахівця.....	30
Практичне заняття № 5. Культура усного фахового спілкування. Колективні форми фахового спілкування.....	38
Практичне заняття № 6. Документ як засіб писемної професійної комунікації.....	43
Практичне заняття № 7. Культура оформлювання документів із кадрово-контрактних питань.....	49
Практичне заняття № 8. Особливості термінотворення та терміновживання. Термінологія обраного фаху.....	55
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	62
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	64
ДОДАТКИ	71
Додаток А. Українська мова за професійним спрямуванням у схемах.....	71
Додаток Б. Короткий словник термінів із курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».....	82
Додаток В. Короткий тлумачний словник основних термінів електроенергетики.....	92
Додаток Г. Список абревіатур української електроенергетичної термінології.....	109

ПЕРЕДМОВА

Пріоритетне завдання сучасної освітньої політики в Україні – підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних до успішної особистісної та майбутньої професійної самореалізації. Важливою складовою цього процесу стало формування в них мовнокомунікативної компетентності, що передбачає досконале володіння державною мовою в усній і писемній формах, знання особливостей професійної комунікації, належний рівень мовленнєвої культури й культури ділового спілкування, навички оптимальної мовної поведінки у професійній сфері.

Практична реалізація цілей мовної освіти здобувачів актуалізує потребу в навчально-методичній літературі, спрямованій як на формування мовної компетенції та удосконалення комунікативних навичок, так і на розвиток фахової мови майбутніх спеціалістів із перспективою використання здобутих знань у професійній діяльності.

Практикум укладений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка й покликаний надати допомогу майбутнім фахівцям електроенергетичної галузі в підвищенні їхньої загальномовної культури, ознайомити їх з особливостями мови професійного спілкування, навчити володіти прийомами підготовки й виступу публічного, оформлювати різноманітні документи, застосовувати фахову термінологію в різноманітних комунікативних процесах, допомогти набуті комунікативного досвіду з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності.

Практикум відображає основні напрями вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» і складається з восьми тем, кожна з яких репрезентована планом практичного заняття, списком рекомендованої літератури, практичними завданнями та контрольними питаннями.

Мета навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» – формування навичок оптимальної мовної поведінки в професійній сфері й удосконалення здатності послуговуватися державною мовою усно і письмово, а саме: підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- підготовка фахівців, які добре володіють українською мовою, сприяння підвищенню їх мовленнєвої культури;
- оволодіння нормами сучасної української літературної мови, вміння послуговуватися її виражальними засобами в різних умовах ділового й наукового спілкування відповідно до мети та змісту висловлювання;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями професійного мовлення;
- вироблення практичних навичок оформлювання ділових паперів;
- навчання користуватися фаховою термінологією в усному і писемному мовленні;
- формування навичок правильного використання мовних засобів залежно від сфери й мети спілкування.

У додатках подані матеріали, які будуть не лише цікаві й корисні для майбутніх фахівців-енергетиків, а й допоможуть їм краще зрозуміти та засвоїти навчальний матеріал, підвищити культуру усного й писемного фахового мовлення.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Фахова мова як різновид сучасної української літературної мови

Мета: поглибити знання про літературну мову й мову професійного спілкування; з'ясувати поняття мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції; формувати уміння послуговуватися у професійному спілкуванні усною і писемною літературною мовою відповідно до мовних норм.

ПЛАН

1. Поняття літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
2. Мовні норми у професійному мовленні. Типи мовних норм сучасної української літературної мови.
3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Мовна, мовленнєва, комунікативна професійна компетенції.
4. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 6–20.
2. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 7–17.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 19–30.
4. Омельчук С., Климович С. Мовмо й пишімо поправно: 33 посутні зауваги з українського правопису, граматики і слововживання для фахівців. Одеса : Олді+, 2024. 80 с.
5. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 4–9.
6. Теорія і практика культури мови : курс лекцій / уклад. : Голубовська І. В., Підгурська В. Ю., Гарашук К. В. Житомир, 2024. С. 37–59.

7. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 7–16.
8. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : ВСВ «Медицина», 2024. С. 6–39.
9. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.
10. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 11–51.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Українська мова	а) закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики
2) Загальнонародна мова	б) функціональний різновид української літературної мови, яким послуговуються представники певної галузі виробництва, професії, роду занять. Це сукупність усіх мовних засобів, якими послуговуються у професійно обмеженій сфері комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері
3) Літературна мова	в) цілеспрямоване нищення мови як визначальної ознаки етносу – народності, нації
4) Державна мова	г) різновид національної мови, вживання якого обмежене територією чи соціальною групою людей
5) Діалект	д) єдина національна мова українського народу

6) Мова професійного спілкування (професійна, фахова мова)	е) мова певного етносу (народу), яка охоплює і літературну мову, і позалітературні форми (діалект, жаргон, професіоналізм, просторіччя та ін.)
7) Літературна мовна норма	є) двомовність; практика індивідуального або колективного використання двох мов у рамках однієї державної чи соціальної спільності у відповідних комунікативних сферах
8) Мовна політика	ж) унормована, регламентована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей
9) Лінгвоцид	з) система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин у державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі
10) Білінгвізм	и) усталені, загальноприйняті правила, регламентації, взірці вживання мовних засобів у писемній і усній формі спілкування

Завдання 2. На місці крапок вставити слова, які підходять за змістом. Використати слова із довідки, поставивши їх у правильній формі.

За походженням українська мова належить до ... сім'ї. Є ще ..., тюркська, іберійсько-кавказька, семіто-хамітська ..., малайсько-полінезійська, ..., тибетська та інші сім'ї мов. Окрему сім'ю становить ... мова. До індоєвропейської сім'ї належить кілька груп мов: слов'янська, ..., германська, балтійська, ..., індійська, іранська, грецька, ..., албанська та ін. ... група мов складається з трьох підгруп: східнослов'янської, західнослов'янської, південнослов'янської. До ... підгрупи належать мови: українська, російська, білоруська; до західнослов'янської – польська, ..., словацька, ..., верхньо- та нижньолужицька (Німеччина); до південнослов'янської – болгарська, ..., хорватська, словенська, македонська, старослов'янська. Кожна із слов'янських мов має чимало спільних рис, зокрема основні

закономірності у фонетиці, граматиці, лексиці, але набула й своїх рис, має свої тенденції розвитку, відмінну лексику, виражальні засоби (з підручника).

Довідка: слов'янська, чеська, японська, кашубська, монгольська, індоєвропейська, угро-фінська, східнослов'янська, китайська, романська, кельтська, вірменська, сербська.

Завдання 3. Установити відповідність між типами мовних норм і їх визначеннями.

1) Орфоепічні норми	а) норми, що регламентують правила побудови синтаксичних конструкцій (словосполучень і речень)
2) Акцентуаційні норми	б) система правил, що регулюють уживання розділових знаків
3) Лексичні норми	в) норми, що регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами
4) Морфологічні норми	г) норми, що регулюють правильне написання слів відповідно до усталених норм
5) Синтаксичні норми	д) норми, що регулюють уживання мовних засобів відповідно до мовного стилю
6) Стилiстичні норми	е) норми, що встановлюють правила вимови звуків, звукосполук і граматичних форм слів
7) Орфографічні норми	є) норми, які регламентують правила слововживання
8) Пунктуаційні норми	ж) норми, що визначають правильне наголошування слів

Завдання 4. Навести 5 прикладів мовної норми та її порушення. Заповнити таблицю.

<i>Мовна норма</i>	<i>Порушення мовної норми</i>

Завдання 5. Прочитати текст, поставити наголоси у виділених курсивом словах.

Про мову

Українська мова створена для того, щоб нею спілкувалися, щоб її слухали, щоб у неї вслухалися. Порівняйте кількість голосних і приголосних у будь-якому реченні *цього* тексту. Співвідношення буде 1:1. Це – *ознака* мови, яку хочеться слухати. Вона протягом тривалого часу виборювала право на унікальність, вияскравлюючи *своє* розмаїття.

Хіба ж можна іншою мовою розплющити очі, відчинити вікна чи розгорнути книжку. У інших мовах все це «відкривається».

Різноманітність дозволяє швидше знайти ключ до слухача. Він умить повірить, бо зрозуміє, що ви з ним *однакові*. Бо ви люди, які їздять у потягах. Вам подобаються жінки на високих підборах і ви глузуєте з юних дівчат на високих обцасах. Ви маєте улюблену чашку, любите пити чай з горняток, але смакуєте каву лише з філіжанок. Уночі ви часто зорієте. Удосвіта споглядає схід сонця.

А якщо хтось вам заважає насолоджуватись світанком, то ви його можете обізвати нездарою, телепнем, марудником, мугирякою чи навіть покидьком. Елегантне «шуруй звідси» промовисто демонструє, наскільки ви вищі від того, кому це адресовано.

І згодом ви звикнете до того, що в кінці кожної розповіді нижня *щелепа* у ваших слухачів відвисатиме від захоплення...

Так працює мова.

Ви можете белькотіти щось собі під ніс, теревенити з друзями, балакати з сусідами чи вести перемовини з партнерами. І всі вони вас будуть чути. Але є виняток. Лише в одному *випадку* вони до вас прислухатимуться. Якщо ви будете розмовляти українською. Гадаю, що ви вже відчули різницю (Галина Груць).

Завдання 6. Записати слова відповідно до орфографічних норм сучасної української літературної мови.

Енергоеф...ктивний, роз...єднувач, пів...період, потужніс...ть, гідрокомпрес...ор, ампер...метр, енергопостачан...я, аморти...зація, енергоспоживан...я, кіловат...година, вент...ляція, електромер...жа, ен...ргетика, тепло...ізоляція, вмикач...вимикач, напів...автомат, випромінюван...я, коеф...іцієнт, осц...лятор, газобетон...ий, ген...ратор, герм...тизація, гіга...ват, гідро...енергія, мега...ват, теплообмін...ик, електро...радіатори, пів...оберт, пів...інтервал, інженер...конструктор, клімат...контроль, ког...нерація, конд...нсація, рец...ркуляція, електро...постачальник, провідніс...ть, мікро...схема,

без...ємнісний, блок...станція, волоконно...оптичний, фото...діод, дво...жильний, дизель...генератор, замикан...я, електро...силомір, надпровідніс...ть, паливно...енергетичний, високо...вольтний, вітро...енергетика, вольт...амперний, багато...жильний, пер...микач, само...випромінювач, тепло...центрально.

Завдання 7. Поставити пропущені розділові знаки відповідно до пунктуаційних норм, пояснити їх уживання.

Відновлювана енергетика – одна з глобальних і ключових цілей людства

Енергетика основа розвитку сучасної цивілізації. Важко переоцінити наскільки якіснішим стає життя в суспільстві з розвинутою енергетикою. Звільняючи людину від тяжкої фізичної праці енергетична галузь економіки сприяє збільшенню найбільшої цінності для людства галузі економіки – свободи особистості.

Але традиційна енергетика заснована на видобувних технологіях досягла того рівня коли вона стала причиною залежності й майже колоніального стану держав які зайняті видобутком і реалізацією сировини. Сьогодні демократичні цивілізовані держави вибрали шлях розвитку своєї економіки на основі розвитку відновлюваної енергетики тобто енергетики заснованої на використанні відновлюваних джерел і ресурсів. Так використання вітрових сонячних біопаливних малих гідроелектростанцій поступово витісняє в цих країнах старі електростанції з використанням вугілля нафти газу збагаченого урану. І це єдиний спосіб боротьби з чи не найбільш ключовою проблемою сьогодення погіршенням екології зміною клімату й з усіма згубними для людей і планети в цілому наслідками які випливають звідси.

Питання можливості врегулювання екологічної ситуації та стримування нависаючих над нами глобальних процесів змін клімату неодноразово порушувалися світовою спільнотою. Усвідомлюючи гостроту проблеми та наслідки до яких вона може привести на міжнародному рівні країни намагаються докласти всіх зусиль для її вирішення заради збереження нормального людського і не лише людського а взагалі будь-якого життя чи існування на землі.

Надзвичайно важливою подією минулого року був кліматичний саміт у Парижі у рамках якого 192-ма країнами була ухвалена нова глобальна кліматична угода яка замінила Кіотський протокол і метою якої стало стримування процесів глобального потепління. Країни-учасники домовилися про недопущення підвищення середньої температури більше ніж на 2 градуси.

Паризькому кліматичному саміту передувала вереснева зустріч представників країн-членів ООН підсумком якої став проєкт під назвою «Трансформація нашого світу: Порядок денний для сталого розвитку до 2030 року». У ньому визначені 17 глобальних цілей сталого розвитку досягнення яких дасть можливість хоча б частково вирішити найгостріші проблеми з якими сьогодні впритул зіткнулося людство. Серед них зокрема подолання бідності голоду покращення здоров'я якісна освіта статеві рівність чиста вода та санітарія відновлювана енергія гідна робота й економічне зростання інновації та інфраструктура зменшення нерівності сталий розвиток міст і спільнот відповідальне споживання контроль за кліматом життя під водою та на землі мир і справедливість партнерство заради цілей.

Очевидно що першочерговою задачею є саме розвиток відновлювальної енергетики бо вона є передумовою вирішення всіх інших задач.

Відновлювана енергетика це екологічно чисте невичерпне джерело енергії яке не змінює функціональну структуру Землі й надає можливість зменшити навантаження на ресурсну базу та знизити загальну ресурсозатратність а отже сприяє подоланню бідності та відповідальному споживанню. При зазначеному мінімальному втручанні в природні функціональні процеси використання відновлюваних джерел енергії мінімально подекуди взагалі не впливає на зміну клімату та забезпечує збереження екології на відміну від викопного палива яке має здатність вичерпуватися забруднювати атмосферу шкідливими викидами що сприяє збільшенню парникового ефекту та поширенню різноманітних хвороб внаслідок погіршення екології (з інтернету).

Завдання 8. Прочитати текст, назвати основні функції та особливості мови професійного спілкування.

Специфіка мови професійного спілкування

Мова професійного спілкування є поліфункціональною підсистемою літературної мови і виконує загальномовні та специфічні функції. Такими функціями є:

- номінативна (називання фахових реалій і понять);
- пізнавальна (знаряддя та спосіб фахового пізнання, запам'ятовування, оволодіння фаховим досвідом);
- аксіологічна (фахове й морально-етичне оцінювання);
- комунікативна (спілкування в професійній сфері);

- культураносна (збереження та передавання фахових знань і культури професійного спілкування);
- естетична (мовностилістична довершеність текстів) та ін.

В основу мови професійного спілкування покладено сучасну літературну мову. Проте в конкретній професійній мовленнєвій ситуації вона змістово редукується (зменшується, спрощується), залежно від галузі знання і предмета спілкування стає монотематичним, збагачується професійною лексикою і фразеологією. Це відбувається лише тоді, коли суб'єкти комунікації переходять на професійний рівень свідомості.

Мова професійного спілкування, крім уже названих, має й інші особливості. Характерною її ознакою є діалогічність. Професійна діяльність потребує обміну думками, обговорення певних проблем чи окремих питань, прийняття рішень, тому фахівці вступають у безпосередній словесний контакт, і комунікативний процес між ними протікає як активна мовленнєва взаємодія.

Професійній мові, як і науковій, властиві певні комунікативні якості: абстрагованість, логічність, точність, ясність, об'єктивність. Крім того, вона має бути чистою, виразною, естетичною (з посібника).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. До якої сім'ї (групи, підгрупи) мов належить українська мова? Яке місце посідає українська мова з-поміж інших мов світу?
2. Які риси притаманні українській мові? У чому полягає її неповторність?
3. Чому мову вважають найважливішим засобом спілкування?
4. Розкрийте зміст терміна «літературна мова».
5. Хто став основоположником сучасної української літературної мови?
6. Назвіть форми, у яких функціонує українська літературна мова.
7. Дайте визначення поняття «мовна норма». Назвіть типи мовних норм, проілюструйте їх на прикладах.
8. Який статус має українська мова в сучасній Україні?
9. Які особливості мови професійного спілкування?
10. Поясніть, як ви розумієте поняття мовної, мовленнєвої і комунікативної професійної компетенцій.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Основи культури фахового мовлення

Мета: поглибити знання про культуру фахової мови і мовлення, комунікативні ознаки культури мовлення; проаналізувати комунікативну професіограму фахівця; формувати прагнення до підвищення культури фахового мовлення; з'ясувати роль словників у професійному мовленні.

ПЛАН

1. Поняття культури мови і мовлення.
2. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
3. Комунікативні ознаки культури мовлення.
4. Комунікативна професіограма фахівця.
5. Словники у професійному мовленні. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берегова Г. Д., Предместніков О. Г. Культура мовлення у системі професійної підготовки молоді : монографія. Херсон : Олді +, 2021. 272 с.
2. Береза Т. Скажи мені українською. Львів : Апріорі, 2019. 456 с.
3. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Культура мовлення : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2023. 228 с.
4. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 19–23.
5. Мамич М. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч.-метод. посіб. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Одеса : Фенікс, 2023. С. 8–9.
6. Теорія і практика культури мови : курс лекцій / уклад. : Голубовська І. В., Підгурська В. Ю., Гаращук К. В. Житомир, 2024. С. 11–28.
7. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 17–22.
8. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : ВСВ «Медицина», 2024. С. 80–97, 150–171.
9. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.

10. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 63–92.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Прочитати твердження. Пояснити, як ви їх розумієте. Чи погоджуєтеся з думкою авторів?

- ✓ Культура мови народжує культуру думки (*Іван Вихованець*).
- ✓ Головний рідномовний обов'язок кожного свідомого громадянина – працювати для збільшення культури своєї літературної мови (*Іван Огієнко*).
- ✓ Мову чудову, глибинне і пружне слово, немов гостру зброю, дав нам народ. Дав цю мову і наказав свято оберігати її чистоту, збагачувати і відшліфувати до блиску, до гостроти різючої (*Павло Тичина*).
- ✓ Неможливо уявити собі культурну людину, яка б не потребувала словника, ніколи не користувалася ним (*Максим Рильський*).
- ✓ Не бійтесь заглядати у словник: Це пишний яр, а не сумне провалля; Збирайте, як розумний садівник, Достиглий овоч у Грінченка й Даля (*Максим Рильський*).

Завдання 2. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Культура мови	а) дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усної та писемної мови, що виражається в її правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм
2) Культура мовлення	б) окремий розділ мовознавчої науки, у якому розглядаються питання мовних норм і доцільності вживання мовних

	засобів залежно від мети спілкування; досконале володіння літературними нормами на всіх рівнях мовної системи в її усному й писемному різновидах, уміння користуватися мовними засобами, ясно, чітко і логічно переконливо висловлювати свою думку
3) Правильність мовлення	в) знання і використання у мовленні точних слів, словосполучень, зафіксованих у спеціальних довідниках
4) Змістовність мовлення	г) формується на рівні <i>мислення – мова – мовлення</i> , залежить від міри володіння прийомами мислительної діяльності, знання законів логіки і базується на знаннях об'єктивно-реальної дійсності
5) Логічність мовлення	д) передбачає глибоке усвідомлення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією із цієї теми, різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого
6) Багатство мовлення	е) відповідність мовлення поставленій меті
7) Точність мовлення	є) визначальна ознака культури мовлення, яка полягає у відповідності його літературним нормам, що діють у мовній системі
8) Виразність мовлення	ж) неодмінна ознака стилістично досконалого, довершеного, бездоганного за своїм змістом і структурою мовлення, яка найбільше відповідає тій конкретній ситуації, за якої і задля якої реалізується мовлення
9) Доречність мовлення	з) досягається виокремленням найважливіших місць свого висловлювання, розкриттям власного ставлення до предмета мовлення
10) Доцільність мовлення	и) послуговування найрізноманітнішими мовними засобами висловлення думки в межах відповідного стилю

Завдання 3. Прочитати текст, сформулювати різницю між поняттями «культура мови» і «культура мовлення».

Культура мови є мовознавчою наукою, яка на ґрунті даних лексики, фонетики, граматики, стилістики виробляє критерії усвідомленого ставлення до мови й оцінювання мовних одиниць і явищ, механізми нормування та кодифікації (введення у словники та мовну практику). Культура мови – це рівень сформованості літературної мови.

Культура мовлення – це дотримання мовцями ustalених мовних норм усної і писемної форми літературної мови. Якщо культура мови не залежить від конкретного звичайного мовця (якщо цей мовець не геній Тарас Шевченко чи титан мислі й праці Іван Франко – великі, геніальні мовотворчі особистості), то культура мовлення залежить від кожного мовця, від того, яку він створює навколо себе вербальну комунікативну ситуацію (з підручника).

Завдання 4. Довести правильність поданих тверджень або спростувати їх. Свої міркування обґрунтувати.

1. Культура мови й культура мовлення – поняття тотожні.
2. Культура мови розробляє правила вимови, наголошення, слововживання, формотворення, побудови словосполучень і речень та зобов'язує мовців дотримуватися їх.
3. Культуру мовлення людини характеризує довершене володіння мовою, опанування та доречне використання мовних норм у процесі мовленнєвої діяльності.
4. Культура мовлення реалізується і в постійному дотриманні правил мовленнєвого етикету, що виявляється в умінні шанобливо, зацікавлено слухати співрозмовників, не перебивати, чомно вступати в розмову, висловлювати свої думки.
5. Правильність мовлення означає відповідність прийнятим літературним нормам (орфоепічним, орфографічним, граматичним, лексичним та ін.).
6. Виразність мовлення – це відповідність структури мовлення предметно-речовій дійсності.
7. Доречність мовлення – це добір мовних засобів відповідно до мети й ситуації спілкування.
8. Основою формування логічного мовлення є навички логічного мислення, знання мовних і позамовних засобів, якими можна оформити думку, і володіння технікою смислової зв'язності.
9. Багатство й різноманітність мовлення є абсолютними синонімами.

10. Стислість мовлення виявляється у виборі мовних засобів для вираження головної думки, тези, формує уміння говорити суттєво.

Завдання 5. Пояснити, як правильно сказати:

Житель чи мешканець України?
Житель чи мешканець цього будинку?
Магазин відкрито чи відчинено?
Рятівник чи рятувальник за професією?
Аптека працює круглу чи цілу добу?
Сторінку книжки перевернути чи перегорнути?
Котра чи яка тепер чи зараз година?
Туфлі одягти, взути чи обути?
Екзаменаційний білет чи квиток?
На поїзд білет чи квиток?
Ставлення чи відношення до мене змінилося?
Прокидатися чи просипатися зі сну?
Музикальна чи музична школа?
Музичні чи музикальні здібності?
Пам'ятка чи пам'ятник архітектури?
Не маєш уяви чи уявлення про живопис?
Збірка чи збірник державних документів?
Розповідати вірш далі чи даліше?
Декламувати вслух чи вголос?
Приятьель старий чи давній?
Виборча компанія чи кампанія?
Ручку на стіл кладуть чи ставлять?
Відповідь на запитання вірна чи правильна?
Це дійсно чи справді весело?
Дійсний чи справжній друг?
Вихід зі становища чи положення?
Поради корисливі чи корисні?
Зусилля спрямовувати чи скеровувати?

Завдання 6. Поєднати наведені слова з іменниками відповідно до особливостей дієслівного керування.

апелювати (до кого, чого)	додержуватися (чого)
відповідно (до чого)	дорівнювати (чому)
вчитися (чого)	зазнавати (чого)
глузувати (з кого, чого)	запобігати (чому)

зневажати (кого, що)
ігнорувати (кого, що)
легковажити (що)
ненавидіти (кого, що)
нехтувати (чим)
оволодівати (чим)
опановувати (що)
повідомляти (кого, що)

постачати (кому, що)
сміятися (з кого, чого)
стерегтися (кого, чого)
сумувати (за ким, чим)
стосуватися (кого, чого)
страждати (від чого)
терпіти (що, кому)
тішитися (ким, чим)

Завдання 7. Утворити словосполучення фахового мовлення.

вимірювати + знахідний відмінок без прийменника
властивий + давальний відмінок без прийменника
дбати (про) + знахідний відмінок
доповідати + давальний відмінок без прийменника
досягати + родовий відмінок без прийменника
здавати + родовий відмінок без прийменника
запобігти + давальний відмінок без прийменника
застерігати (від) + родовий відмінок
комунікувати (з) + орудний відмінок
опанувати + знахідний відмінок без прийменника
опікуватися + орудний відмінок без прийменника
освоїти + знахідний відмінок без прийменника
повідомляти + знахідний відмінок без прийменника
потребувати + родовий відмінок без прийменника
прагнути + родовий відмінок без прийменника
спричинити + знахідний відмінок без прийменника
стежити (за) + орудний відмінок
уникати + родовий відмінок без прийменника

Завдання 8. Прочитати фаховий текст. Незнайомі слова з'ясувати за тлумачними словниками.

Водень – енергоносіє майбутнього: все про виробництво, використання та безпеку

Останні десятиліття світ міцно стоїть на стежці глобальної декарбонізації. До 2050 року Євросоюз планує зробити свою економіку вуглецево-нейтральною. Щоб радикально зменшити викиди CO₂ та досягти кліматичної нейтральності, потрібно знайти нового енергоносія. На сьогодні експерти віддають цю роль водню – найпоширенішому елементу землі. Його можна

використовувати як екологічно чисте паливо в електроенергетиці й транспорті. На відміну від інших видів палива, водень під час спалювання не виділяє шкідливих речовин – лише воду, а теплота його згоряння майже втричі вища, ніж у бензині: 120 кДж проти 45 кДж відповідно.

Водень застосовують як сировину в нафтопереробному комплексі й багатьох галузях промисловості: металургійній, хімічній, харчовій, скляній та інших. Також водень чудово підходить для акумулювання водню як енергоносія та відстроченого диспетчерського управління електрогенерацією, що особливо актуально у важкодоступних для традиційної електрифікації регіонах.

Проблема водню полягає в тому, що в землі його немає в чистому вигляді, тобто його треба виробляти. Очевидно, щоб підвищити роль водню у світовому енергетичному балансі, знадобиться безпрецедентно модернізувати інфраструктуру для його виробництва, транспортування та зберігання. Сьогодні ще в багатьох галузях водень не спроможний конкурувати за собівартістю з традиційними енергоносіями, оскільки його транспортування і зберігання супроводжуються безліччю технологічних труднощів.

Нині США, Канада, найбільш розвинені країни ЄС та Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) уже розробили та затвердили стратегії розвитку водневих технологій, реалізують пілотні проекти в цій галузі, створюють нормативно-правову базу та опрацьовують заходи державної підтримки водневої економіки.

Воднева технологія – це сукупність промислових методів та засобів, за допомогою яких отримують (виробляють), транспортують і зберігають водень, а також безпечно його використовують на основі невичерпних джерел сировини та енергії. Якщо транспорт, промисловість, побут перейдуть на спалювання водню, можна радикально розв'язати проблему охорони повітряного басейну від забруднення оксидами вуглецю, азоту, сірки, вуглеводнів. Водночас використання водневої технології та води як єдиного джерела сировини, щоб отримати водень, не змінить водного балансу не тільки планети, а й окремих її регіонів.

Водень, який отримують з води, – один з найбільш енергонасичених носіїв енергії. Адже теплота згоряння 1 кг H_2 за нижчою межею становить 120 МДж/кг. Натомість теплота згоряння бензину чи найкращого вуглеводневого авіаційного палива – 46-50 МДж/кг, тобто в 2,5 рази менше. Окрім того, водень – паливо, що легко відновлюється (Іван Костюк).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. У чому виявляються відмінності між культурою мови та культурою мовлення?
2. У чому полягає головне завдання культури мови?
3. Як рівень культури мовлення демонструє загальну культуру особистості?
4. Назвіть основні причини недостатнього рівня культури мовлення.
5. Охарактеризуйте комунікативні ознаки культури мовлення.
6. Що таке суржик? Яку ознаку культури мовлення порушує вживання жаргонізмів, діалектних слів, слів-паразитів, лайливих і вульгарних слів?
7. Розкрийте значення культури мовлення в професійній діяльності.
8. Що таке комунікативна професіограма фахівця?
9. Яка роль словників у підвищенні культури мовлення?
10. Що б ви порадили тому, хто хоче підвищити фахову культуру мовлення?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Спілкування як інструмент професійної діяльності

Мета: з'ясувати поняття «спілкування» і «комунікація»; засвоїти особливості мови професійного спілкування; удосконаливати вміння правильно й переконливо спілкуватися, володіти комунікативно-мовленнєвими ситуаціями, характерними для фахової діяльності.

ПЛАН

1. Спілкування та комунікація. Функції спілкування.
2. Основні закони спілкування.
3. Специфіка мови професійного спілкування. Види і форми професійного спілкування.
4. Невербальні засоби спілкування.
5. Ділове спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування : навч. посіб. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2015. 160 с.
2. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 21–26.
3. Берестенко О. Г. Культура професійного спілкування : навч.-метод. посіб. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 299 с.
4. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 40–46.
5. Мамич М. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч.-метод. посіб. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Одеса : Фенікс, 2023. С. 20–24.
6. Мирошніченко М. І. Психологія ділового спілкування : конспект лекцій. Одеса : Одеський держ. екологічний ун-т, 2020. 130 с.
7. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 244 с.
8. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 25–34.
9. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 38–45.

10. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.
11. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 139–158.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Спілкування	а) устанавлення та підтримання стосунків невимушеного, добровільного спілкування, заснованого на довірі, толерантності та взаємоповазі в процесі професійних контактів
2) Комунікація	б) організація простору і часу комунікативної взаємодії
3) Вербальне спілкування	в) цілеспрямований процес обміну інформацією, що переслідує конкретну мету
4) Невербальне спілкування	г) процес мовлення, під час якого говорить одна людина, а інші слухають і сприймають інформацію
5) Стиль спілкування	д) спосіб комунікації за допомогою рухів тіла і жестів
6) Комунікативна культура	е) цілеспрямований інформаційний обмін у різноманітних процесах спілкування
7) Кінесика	є) індивідуальна система способів і прийомів, які використовує співрозмовник під час стосунків з іншими людьми
8) Проксеміка	ж) словесне спілкування, учасники якого обмінюються висловлюваннями щодо предмета спілкування
9) Монолог	з) процес взаємодії між людьми, що реалізується за допомогою знакових систем (міміки, жестів, пантоміміки, простору, кольору, одягу тощо)

10) Ділове спілкування	и) процес встановлення і розвитку контактів між людьми, який породжується потребами спільної діяльності та містить обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття та розуміння іншої людини
------------------------	---

Завдання 2. Прочитати запропонований фрагмент, прокоментувати відповідну інформацію щодо функцій спілкування. Змодельовати кілька ситуацій, які підтверджують їх реалізацію, зокрема в усній формі.

Функції спілкування – це зовнішній прояв властивостей спілкування, ті завдання, які воно виконує у процесі діяльності індивіда в соціумі. Відомі різні класифікації функцій спілкування: одні науковці, виокремлюючи їх, розглядають спілкування в контексті його органічної єдності з життям суспільства в цілому та безпосередніми контактами людей, інші – як обмін інформацією, взаємодію та сприйняття людьми один одного, ще інші – з погляду мети спілкування. Узагальнюючи різні підходи до проблеми функцій спілкування, можна говорити про багатоаспектний характер цього феномена.

Відомий фахівець із теорії та практики спілкування Ф. С. Бацевич виокремлює такі функції спілкування: 1) контактну (створення атмосфери обопільної готовності передавати і сприймати інформацію та підтримувати зв'язок до завершення акту спілкування; 2) інформаційну (обмін інформацією, запитаннями і відповідями); 3) спонукальну (заохочення адресата до певних дій); 4) координаційну (узгодження дій комунікантів); 5) пізнавальну (адекватне сприйняття і розуміння змісту повідомлень); 6) емотивну (обмін емоціями); 7) налагодження стосунків (розуміння свого місця в системі ролевих, статусних, ділових, міжособистісних стосунків); 8) регулятивну (залежно від мети, яку ставить перед собою адресант, він і організовує своє спілкування, дотримується певної стратегії і тактики).

Усі ці функції між собою тісно взаємодіють у процесі спілкування.

Професійне спілкування у сфері ділових взаємостосунків репрезентує і інші функції: 1) інструментальну (отримання і передавання інформації, необхідної для здійснення певної професійної дії, прийняття рішення); 2) інтегративну (засіб об'єднання ділових партнерів для спільного комунікативного процесу); 3) функцію самовираження (демонстрування особистісного інтелекту й

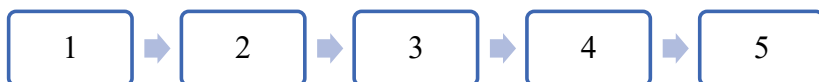
потенціалу); 4) трансляційну (передавання конкретних способів діяльності); 5) функцію соціального контролю (регламентування поведінки, а іноді (коли йдеться про комерційну таємницю) й мовної акції учасників ділової взаємодії); 6) функцію соціалізації (розвиток навичок культури ділового спілкування); 7) експресивну (намагання ділових партнерів передати й зрозуміти емоційні переживання один одного) (з підручника).

Завдання 3. Назвати види спілкування за такими характеристиками:

- за участю мовних засобів;
- за формою представлення мовних засобів;
- за темою;
- за метою;
- за кількістю учасників;
- за характером;
- за мірою офіційності;
- за тривалістю;
- за свободою вибору партнера;
- за соціальними чинниками;
- за результативністю спільної взаємодії та досягнутим ефектом;
- за додержанням норм.

Завдання 4. Будь-який акт спілкування передбачає певні етапи. Виокремлені етапи, представлені довільно, подати у правильній логічній послідовності. Висловити власну думку про те, що передбачає кожен з етапів.

- ✓ *прийняття рішення*
- ✓ *обговорення питання (проблеми)*
- ✓ *орієнтація в ситуації і встановлення контакту, тобто початок спілкування*
- ✓ *вихід із контакту*
- ✓ *ретельна підготовка до спілкування*

Завдання 5. Дати відповіді на поставлені запитання.

- ✓ Чи вмієте ви спілкуватися?
- ✓ Чи завжди ваше спілкування є продуктивним?
- ✓ Чи завжди ви відчуваєте після нього задоволення та розуміння, що воно є таким самим і для вашого співрозмовника?
- ✓ Чи вмієте ви, спілкуючись з іншою особою, вирішувати конкретні питання та досягати в цьому успіху?
- ✓ Чи має для вас значення вибір місця і часу для ділового спілкування?
- ✓ Який тон для спілкування ви зазвичай обираєте?
- ✓ Як ви зупиняєте надто балакучого співрозмовника?
- ✓ Як ви спілкуєтеся з людьми, які працюють на відповідальних посадах і мають дефіцит часу?

Завдання 6. Визначити гендерний статус учасників спілкування за такими характеристиками:

- комунікативна поведінка експресивна;
- комунікативна поведінка стримана;
- вони ініціюють розмову;
- комунікативна поведінка не завжди послідовна;
- вони контролюють і спрямовують розмову;
- вони значно краще аналізують настрій людини за мімікою і виразом обличчя;
- вони частіше висловлюють компліменти;
- їм притаманний демократичний стиль спілкування;
- вони здатні розрізнати не менше десяти емоційних станів співрозмовника – радість, страх, схвильованість та ін.;
- їм властивий авторитарний стиль спілкування;
- вони здатні розрізнати переважно один стан співрозмовника – антипатію;
- вони частіше вживають слова-інтенсифікатори (надзвичайно, дуже, надто);
- їм властивий менш категоричний стиль висловлювання;
- вони гірше аналізують емоції за виразом обличчя.

Завдання 7. На основі наведених прислів'їв і приказок сформулювати правила мовленнєвого етикету.

- ✓ Всякому слову свій час.
- ✓ Краще недоговорити, ніж переговорити.
- ✓ Умієш говорити – умій слухати.
- ✓ Красно говорить, а слухати нічого.
- ✓ Дав слово – дотримай його.
- ✓ Мовчанка гнів гасить.
- ✓ Будь добрим слухачем – будеш добрим оповідачем.
- ✓ Коли хочеш щось сказати, то подумай, як почати.
- ✓ Слухай перший, говори останній.
- ✓ Будь першим на бенкеті, а останнім у лихослов'ї.
- ✓ Слухай багато, а говори мало.
- ✓ Де багато слів, там мало мудрості.
- ✓ Рис розсипав – ще збереш, сказав слово – не вернеш.
- ✓ Перш ніж сказати, сім разів язик у роті поверни.
- ✓ Одне погане слово скажеш – почувеш десять.
- ✓ Як ти вітаєш, так і тебе вітатимуть.
- ✓ Лагідне слово – ключ до серця.
- ✓ Спершу слово зваж, а потім скажи.

Завдання 8. На основі запропонованого повідомлення усно змодельовати етап його обговорення, у якому можуть бути використані такі етикетні формули: *Скажіть, будь ласка... Поясніть, будь ласка... Будьте ласкаві пояснити... Дозвольте запитати... Допоможіть, будь ласка...*

Встановлення сонячних батарей

Зазвичай малу кількість вироблених кіловат списують на некоректну роботу фотомодулів, проте не завжди причина в них. Якість встановлення сонячної станції відіграє надзвичайно важливу роль. Припустившись деяких помилок при монтажі, можна отримати неминучі наслідки. Процедура установки потребує чіткості та педантичності.

Особливості установки сонячних панелей

На генерацію СЕС впливає велика кількість чинників. Одним з основних є саме монтаж. Де встановити, під яким кутом, на даху чи на землі?

Ключові фактори при встановленні

1. Місцевість

Місце повинне бути без затінь, навколо щонайменше дерев, високих будівель, парканів тощо. Необхідно максимально передбачити появу будь-яких об'єктів, що можуть перешкодити потраплянню променів на вашу майбутню СЕС.

2. Рівень інсоляції в регіоні

Це показник кількості сонячної радіації. Чим він вищий, тим більше може генерувати станція. У різних областях потрібна інша кількість панелей для отримання такого самого результату.

3. Орієнтація на сонячну сторону

Ідеальний варіант – станція обличчям на південь. Такий варіант не завжди можливий, наприклад, у випадку з двоскатним дахом на захід-схід. Але слід вибрати найбільш оптимальне розташування.

Якщо розглядати наземну конструкцію, то з орієнтацією тут усе просто. Досвідчені монтажники з легкістю розрахують правильний напрямок. Питання полягає вже в іншому: чи є необхідна вільна площа. Компанія «Сонцедім» робить безкоштовні виїзди фахівців на об'єкти. Це чудова змога оцінити вашу ділянку, будинок і всі можливі варіанти розташування професійним оком (з інтернету).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Що таке комунікація?
2. Дайте визначення поняття «спілкування». Розкрийте спільне й відмінне в поняттях «комунікація» і «спілкування».
3. Яка роль належить спілкуванню у професійній діяльності?
4. Назвіть основні функції спілкування.
5. За якими ознаками класифікують види спілкування?
6. Охарактеризуйте основні закони спілкування.
7. Які типи невербальних засобів ви можете назвати?
8. Які стилі спілкування вам відомі?
9. Що важливіше для розуміння повідомлення – вміння слухати чи вміння говорити?
10. Які невербальні засоби спілкування, на вашу думку, найбільше впливають на перебіг ділової комунікації?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Риторична компетентність майбутнього фахівця

Мета: дати уявлення про риторику як науку про переконливе, впливове, ефективне мовлення та мистецтво самореалізації мовної особистості; розглянути основні жанри публічного мовлення; розвивати вміння володіти ораторським мистецтвом; формувати навички підготовки публічного виступу та презентації.

ПЛАН

1. Риторика як наука. Основні поняття риторики.
2. Публічний виступ як важливий засіб комунікації. Структура публічного виступу.
3. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування.
4. Культура сприймання публічного виступу.
5. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні й комунікативні принципи презентації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 57–82.
2. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 49–53.
3. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. Вид. 3-тє, допов. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
4. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 70–74.
5. Риторика : навч.-метод. посібник / уклад. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с.
6. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 23–27.
7. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : ВСВ «Медицина», 2024. С. 187–205.
8. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.

9. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 169–183.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Риторика	а) різновид публічного виступу, що передбачає прилюдне повідомлення на актуальну тему, яка зазвичай потребує обговорення і розв'язання
2) Публічний виступ	б) різновид публічного виступу, що передбачає прилюдне монологічне повідомлення на будь-яку тему, яка зазвичай не потребує обговорення, однак має на меті вплинути на розум, почуття і волю слухачів
3) Доповідь	в) наука про красномовство, ораторське мистецтво; вивчає способи переконання та впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей, специфіку створення та виголошення промов
4) Промова	г) підстава, доказ, що їх наводять для обґрунтування, підтвердження тези
5) Повідомлення	д) притаманні певному промовцеві характерні риси виголошення промов, типові засоби образності, невербальні засоби спілкування, які він використовує під час виступів
6) Аргумент	е) усна форма спілкування, що передбачає прилюдне виголошення тієї чи тієї інформації (промови, доповіді й т. ін.), тобто відбувається у присутності публіки
7) Слухання	є) звертання до когось із метою отримати певну інформацію
8) Запитання	ж) вміння майстерно, красиво й переконливо говорити, утримувати увагу аудиторії; ораторський хист

9) Індивідуальний стиль оратора	з) цілісний, структурований невеликий публічний виступ на якусь тему, що його реалізують у конкретних умовах спілкування
10) Красномовство	и) вид розумово-мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття інформації на слух

Завдання 2. Прочитати текст. Висловити свої міркування щодо важливості володіння мистецтвом красномовства в майбутній професійній діяльності. Навести аргументи.

Кінцева мета красномовства – переконувати людей. Обов’язок оратора – говорити правду. Красномовство – дар, який дозволяє нам оволодіти розумом і серцем співрозмовника, здатність тлумачити чи навіювати йому все, що нам потрібно. Красномовство є мистецтвом керувати умами. Виступ, переобтяжений фактами, нагадує вогнище, настільки завалене дровами, що воно починає згасати.

Уміння переконувати співрозмовника, уміння правильно й красиво говорити, привертати увагу й здобувати довіру слухачів потрібне нам у всіх сферах життя. Володіння мистецтвом слова – одна з умов для досягнення успіху в багатьох професіях. Уміння складати й виголошувати промови необхідне юристові (риторика й виникла як мистецтво складання судових промов). Політик, що говорить грамотно й переконливо, викликає повагу й довіру громадян, тоді як ті політичні діячі, які не надають ваги цьому вмінню, легко потрапляють у кумедні ситуації.

У навчальній діяльності студентів і школярів риторична майстерність незамінна, бо вона допомагає правильно написати й захистити реферат чи наукову роботу, цікаво побудувати усну відповідь на заняттях.

Ораторське мистецтво використовується і в галузі реклами, адже її завданням є переконати можливих покупців вибрати саме цей товар чи послугу. Навіть повсякденне спілкування у колі друзів і родичів потребує певної майстерності, адже саме мова є основним засобом встановлення контактів між людьми (з посібника).

Завдання 3. Установити відповідність між видами запитань і їх визначеннями.

1) Закриті	а) запитання, які починають питальними прийменниками (хто, що, коли, як, чому, скільки) і вони потребують розгорнутої відповіді
2) Відкриті	б) запитання, на які відповідають <i>так</i> або <i>ні</i> ; їх використовують, щоб отримати конкретну відповідь
3) Альтернативні	в) запитання, що підбурюють до певних дій, спонукають до бажаних відповідей
4) Риторичні	г) запитання, що спонукають опонента дати низку відповідей «так» або створюють атмосферу згоди
5) Навідні	д) запитання, що віддзеркалюють запитання опонента
6) Прикінцеві	е) запитання, що визначають завдання
7) Підтверджувальні	є) запитання, що не потребують відповіді
8) Однополюсні	ж) запитання, що стимулюють мислення, спрямовують хід думок у потрібному напрямку
9) Проблемні	з) запитання, якими послуговуються на завершальному етапі
10) Провокаційні	и) запитання, на які пропонують варіанти відповідей

Завдання 4. Прочитати в аудиторії текст (3-4 особи), продемонструвати своє вміння слухати й ставити запитання доповідачеві. Проаналізувати виступи. Окремо акцентувати увагу на культурі сприймання виступу.

Магія слова

Психологи стверджують: настрій людини значною мірою залежить од повсякденного вітання. Варто комусь з родини чи співробітнику з'явитися з «кислицею на вустах», як неодмінно вона – хочемо того чи ні – відіб'ється на ближніх. Отак у щоденних клопотах ми звикаємо, не надаємо цьому фактові особливого значення, хоч і самі ж потерпаємо чи, сказати точніше, страждаємо. Коли і навіть запровадили люди повсякденну форму вітань, для чого вона знадобилася? Що це – випадкова умовність? У етичних формах закладено значно глибші нюанси. Скажімо, вирушає людина в далеку

дорогу, і їй неодмінно бажають щасливих мандрів та вдалого повернення. І хоч кожен знав, що такі побажання – лише символічні, проте вони допомагали людині відповідно настроїтися, одухотворитись.

З глибини віків людське слово таїло в собі незвідані загадки магічності. Йому вірили, перед ним благоговіли, од нього ніяковіли. Прокльони, котрі вважалися найганебнішим виявом чаклунства, могли, на думку наших предків, принести лихо; тих, хто вживав проклинання, називали лихословами, нечистими, пекельниками.

Як відзначають мовознавці, одним із суттєвих показників людської шляхетності є культура мовлення – поняття не тільки лінгвістичне, а й психологічне, педагогічне, естетичне та етичне.

Той, хто не байдужий до нашої повсякденної мови, знає, який убогий вигляд мають мовні покручі, слова-паразити. Людину виховану, чутливу на слово такий різнобій не може не дратувати, бо недотримання, порушення чи нехтування елементарними правилами неодмінно призводить до лихослів'я, брутальних висловів, нецензурщини (В. Скуратівський).

Завдання 5. Дібрати 3-4 аргументи, щоб підтвердити такі думки (на вибір):

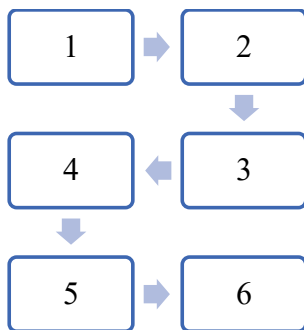
- ✓ Обов'язок оратора – говорити правду (*Платон*).
- ✓ Оратор повинен володіти дотепністю діалекта, думками філософа, словами мало не поета, пам'яттю законодавця, голосом трагіка, грою такою, як у найліпших акторів (*Цицерон*).
- ✓ Оратор користується народною прихильністю лише тоді, коли завчасно продумує, що буде говорити (*Демосфен*).
- ✓ Найліпше з досягнень оратора – не тільки сказати те, що потрібно, але і не сказати того, що не потрібно (*Цицерон*).
- ✓ Хто багато стріляє, ще не стрілець, хто багато говорить, ще не оратор (*Конфуцій*).
- ✓ Чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена (*Вольтер*).
- ✓ Оратор повинен вичерпати тему, а не терпіння слухачів (*Вінстон Черчилль*).
- ✓ Одного неточного, невдало сказаного або хоча б погано вимовленого слова іноді досить, щоб зіпсувати все враження (*Адам Міцкевич*).
- ✓ Кинджали і списи залишають сліди крові, стріли видно на

відстані. Отруту можна вчасно виявити і уникнути смерті. Слово ж руйнує непомітно (*Пауло Коельйо*).

- ✓ Риторика – цариця душ і княгиня мистецтв (*Григорій Сковорода*).

Завдання 6. Спланувати власний процес підготовки майбутнього публічного виступу. Які етапи ви повинні пройти й у якій послідовності? Упорядкувати подані словосполучення у власну схему:

- ✓ укладання тез виступу
- ✓ добір фактичного матеріалу, нагромадження потрібної інформації, її осмислення, відмежування головного від другорядного тощо
- ✓ репетиція виступу
- ✓ складання плану, визначення порядку розташування окремих частин тексту, їх послідовності й обсягу
- ✓ обдумування та окреслення проблеми, формулювання низки питань, виокремлення принципових положень
- ✓ написання остаточного тексту виступу

Завдання 7. 1) Підготувати до виголошення на практичному занятті промову (на 5 хвилин) на одну із запропонованих тем:

1. Альтернативні джерела енергії: плюси та мінуси.
2. Енергозберігаючі технології: що потрібно знати.
3. Майбутнє «зеленої енергетики» в Україні.
4. Атомна енергетика: розвивати чи згортати?
5. Перспективи «зеленого» електротранспорту.

2) Проаналізувати промову за такими критеріями:

Критерії оцінювання публічного виступу:

1. Наскільки вдалий початок виступу?
2. Яка композиція і як вона спрямована на досягнення мети?
3. Чи переконлива запропонована аргументація?
4. Чи володіє мовець прийомами переконання?
5. Чи послуговується мовець ораторськими прийомами зацікавлення та утримання уваги слухачів?
6. Оцінювання з погляду культури української мови (чи достатній лексичний запас слів, чи є в мовленні тавтологія або плеоназм; чи дотримується мовних норм; наскільки оратор точний у виборі слів).
7. Оцінювання з погляду мислення (наскільки змістовна промова, чи переконлива аргументація, чи логічно побудовано промову).

Завдання 8. Підготувати презентацію професії (10-12 слайдів), яку ви опановуєте в університеті. Скористатися наведеними питаннями.

- Чим вас приваблює обрана професія?
- Що вам відомо про цей фах? (історичний екскурс).
- Наскільки ваша спеціальність важлива, актуальна сьогодні й у перспективі?
- Які ділові, моральні якості допоможуть вам у професійній діяльності?
- Ким ви бачите себе в майбутньому?

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Що таке риторика: наука чи мистецтво?
2. Яку роль відіграє риторика в сучасному світі?
3. Які вимоги ставляться до сучасного оратора?
4. Дайте визначення поняття «публічний виступ». Яка структура публічного виступу? Охарактеризуйте кожну частину.
5. Назвіть основні види публічних виступів.
6. У чому полягає мистецтво аргументації?
7. Що потрібно робити, щоб утримувати увагу слухачів?
8. У чому полягає культура сприймання публічного виступу?
9. Якими типами запитань послуговуються під час виголошення і сприймання публічного виступу?
10. Що таке презентація? Назвіть основні види презентацій. Від чого залежить успіх презентації?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Культура усного фахового спілкування. Колективні форми фахового спілкування

Мета: розглянути особливості усного спілкування; засвоїти особливості проведення ділової бесіди, зборів, наради, дискусії, перемовин, дебатів, «мозкового штурму»; сприяти підвищенню рівня мовної культури й культури колективного обговорення професійних проблем.

ПЛАН

1. Особливості усного спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.
2. Ділова бесіда (основні елементи підготовки та проведення).
3. Збори як форма прийняття колективного рішення.
4. Нарада як форма управлінської діяльності та особливості її проведення.
5. Перемовини та їх функції. Класифікація перемовин. Етапи проведення перемовин.
6. Дискусія як метод вирішення проблеми. Дебати з опонентами.
7. «Мозковий штурм» як метод колективного генерування нових ідей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 190–197.
2. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 63–65, 68–71.
3. Мистецтво ведення переговорів : навч. посіб. / уклад.: А. Є. Адамович, О. М. Максимець. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2021. 264 с.
4. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 119–135.
5. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 96–99.
6. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 46–51.

7. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.
8. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 194–204, 217–235.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Усне спілкування	а) взаємний обмін думками з метою з'ясування позицій сторін або укладання (підписання) угоди
2) Ділова бесіда	б) спільне обговорення важливих питань і прийняття рішень у професійних сферах, форма управлінської діяльності для спільної роботи працівників, залучення членів трудового колективу до розв'язання поточних завдань
3) Перемовини (переговори)	в) форма реалізації мовної діяльності за допомогою звуків, що є процесом говоріння
4) Збори	г) чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми
5) Нарада	д) публічне обговорення якого-небудь спірного питання
6) Дискусія	е) креативний процес, який допомагає генерувати нові ідеї
7) Дебати	є) зібрання членів якого-небудь колективу, організації, установи з метою обговорення певних проблем, питань, що їх хвилюють
8) Мозковий штурм	ж) словесне зіткнення між двома чи кількома особами, у ході якого кожна зі сторін обстоює свою думку
9) Співбесіда	з) спілкування між особами з метою встановлення ділових стосунків, вирішення ділових проблем або вироблення правильного підходу до них

10) Суперечка	и) спеціальна бесіда, під час якої роботодавець оцінює претендента на вакантну посаду
---------------	---

Завдання 2. Змодельовати ділову бесіду (на вибір):

- між відвідувачем виставки і представником компанії-виробника про технічні характеристики та переваги новітнього обладнання;
- між представником компанії перевізника і клієнтом щодо умов надання послуг;
- між керівником і підлеглим щодо порушення термінів виконання завдання.

Завдання 3. Підготуватися до участі в дискусії на тему «Спілкування в соціальних мережах: засіб розвитку чи руйнації сучасної української літературної мови». Дібрати актуальний матеріал за темою дискусії; сформулювати 2–3 переконливі аргументи на підтвердження чи спростування кожної позиції; продумати спосіб доведення своєї думки; запропонувати різні типи запитань до опонентів і відповіді на їхні можливі запитання.

Завдання 4. Підготувати необхідні матеріали для проведення наради щодо організації зустрічі з іноземними партнерами. Усно змодельовати хід такої наради.

Завдання 5. Відредагувати типові мовні звороти, які використовують під час проведення нарад, зборів, перемовин тощо. Прокоментувати виправлені помилки.

більш детально розглянемо
добавте останнім пунктом
залишати без уваги
комісія по складанні резолюції
на зборах постановили
моє питання такого роду
питання вияснено
на цьому питанні зупинюсь більш конкретно
до слова запрошується
прийняли рішення одногласно
подаємо вашій увазі
слідуючим виступає

по всіх питаннях дав відповідь
прийти до висновку
приступити до обговорення
сама важка справа
хочу висказатись
я настоюю на цьому
першим ділом треба вирішити це питання
маємо виконати великий об'єм роботи
рахуйтеся з думкою людей
треба прикласти ще чимало зусиль
більша половина працівників
мова йде про саме важне
на збори прийшли всі без виключення
дискусія була плідотною
скажу ще пару слів
невірні рішення приносять велику шкоду
саме основне питання
в самом ділі
виступати з докладом
головуючий на зборах
заключний етап переговорів
досягати домовленості
користуватися успіхом
ви праві
по результатах
прийняти до відома
виступаючий Адаменко
приймати участь в обговоренні
розбіжність по основних питаннях
внести на затвердження

Завдання 6. Укласти словничок найбільш поширених висловлювань, які живаються на зборах і перемовинах (10-15 висловлювань).

Завдання 7. З'ясувати, яке значення для досягнення успіху матиме підготовка до співбесіди. Назвати основні її моменти. Скласти список очікуваних запитань і підготувати на них відповіді.

Завдання 8. Дібрати по 4 аргументи «за» і «проти» для участі в дебатах на тему «Атомна енергетика: загроза чи незалежність?».

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. З якою метою і які форми колективного обговорення треба використовувати в певних ситуаціях?
2. Що є основним завданням ділової бесіди? Які функції виконують ділові бесіди?
3. Яких правил варто дотримуватися при підготовці та проведенні бесіди? Які існують методи ефективного початку бесіди?
4. Як потрібно проводити нараду?
5. Що таке збори? Які є види зборів?
6. Схарактеризуйте значення ділових перемовин у вашій майбутній професійній діяльності.
7. На чому варто зосереджувати увагу під час проведення дискусії?
8. Чим відрізняються дебати від дискусії та які методи дебаткування використовуються?
9. За яких обставин використовують «мозковий штурм»?
10. Яких етичних норм і правил етикету потрібно дотримуватися учасникам будь-якої форми колективного обговорення, щоб досягти позитивного результату?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Документ як засіб писемної професійної комунікації

Мета: поглибити знання про документ як основний вид писемного ділового мовлення; забезпечити оволодіння правилами оформлювання ділових паперів; удосконалити навички роботи з документами.

ПЛАН

1. Документ як основний носій офіційно-ділового стилю.
2. Класифікація документів.
3. Реквізити документа й основні вимоги до їх оформлення. Національний стандарт України.
4. Вимоги до оформлення тексту документа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 27–56.
2. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Культура мовлення : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2023. С. 102–116.
3. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 74–83.
4. Мамич М. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч.-метод. посіб. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Одеса : Фенікс, 2023. С. 9–12.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 45–48.
6. Національний стандарт України ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». URL: https://zakon.help/files/article/11494/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%204163_2020.pdf
7. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 17–24.
8. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 86–100.

9. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.
10. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 242–280.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

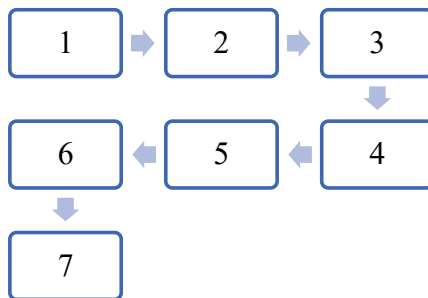
Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Діловодство (справочинство)	а) здатність офіційного документа, яка надається йому чинним законодавством, компетенцією органу, що його видав, і встановленим порядком його оформлення
2) Документ	б) сукупність реквізитів, розміщених у встановленій послідовності
3) Документування	в) носій інформації, здебільшого паперовий, під час виготовлення якого вдруковують так звані постійні реквізити
4) Реквізити	г) слова, стійкі словосполучення, граматичні форми, конструкції, що є специфічними одиницями офіційно-ділового стилю літературної мови, зокрема його адміністративно-канцелярського підстилю
5) Формуляр	д) матеріальний об'єкт (носій), що містить певну інформацію, оформлений у визначеному порядку і має юридичну силу відповідно до чинного законодавства
6) Бланк	е) регламентований процес запису інформації, здебільшого зразків офіційно-ділових текстів, на тому чи тому носіїві, який забезпечує її юридичну силу
7) Рубрикація	є) сукупність обов'язкових елементів, без яких той чи той зразок офіційно-ділового тексту не може бути підставою для обліку й не має юридичної сили

8) Юридична сила	ж) відбір певних слів, типових мовних зворотів, установлення правил побудови речень і словосполучень
9) Канцеляризми	з) документування та організація роботи з документами (зразками офіційно-ділових текстів), що охоплює сукупність форм, прийомів, способів і методів їх укладання та обробки
10) Стандартизація тексту документів	и) членування тексту на складники, графічне відокремлення однієї частини від іншої, використання нумерації, заголовків, підзаголовків і т. ін.

Завдання 2. Розташувати реквізити заяви в правильній послідовності.

Текст – Дата – Адресат – Назва виду документа – Адресант – Підпис – Додаток

Завдання 3. Виправити помилки в оформлюванні реквізиту «Адресат». Записати правильні варіанти.

1. Генеральному директору АТ «Хмельницькобленерго» панові Заводному Віктору Максимовичу
2. Директору Кам'янець-Подільського РЕМ АТ «Хмельницькобленерго» БЛЮКУ В. Б.
3. Виконавчому директору ЕГ «Укртепло» МИКОЛІ ЗАЙЧЕНКО
4. Головному бухгалтеру АТ «Вінницяобленерго» Марині Василівні Боднарчук
5. Генеральному директору комунального підприємства

- «Міськтепловоденергія» Олександр Левчук
6. Директору ТОВ «СКАЙ Інтернешнл» Васильченко Галині Петрівній
 7. Начальнику житлово-експлуатаційного об'єднання «Веселка» Петру Васильовичу Масляню
 8. Декану факультету енергетики та інформаційних технологій О. С. Пирогівському

Завдання 4. Виправити помилки в оформлюванні реквізиту «Адресант». Записати правильні варіанти.

1. Від студента 1 курсу факультета енергетики та інформаційних технологій Андрія Величківського
2. Головного інженера комунального підприємства «Міськтепловоденергія» Т. Л. Костишина
3. Провідного фахівця відділу діловодства Марії Іванівни Кравчук
4. Головного бухгалтера М. Пилипчука
5. Від оператора котельні ІВАШКА Руслана Григоровича
6. Електрика-енергетика Горбоного В.Т.
7. Головного інженера компанії «Електросервіс» Пастушенка Тараса
8. Інженера-енергетика ТРЦ «Екватор» Сергія МАЛЕНЬКОГО

Завдання 5. Оформити правильно реквізит «Підпис».

1. Виконавчий директор	Кучерявий	Анатолій	(підпис)
2. Директор КП «Злагода»	(підпис)	М.Л. Сергієнко	
3. Головний бухгалтер	(підпис)	Мартиненко	Артем
4. Начальник відділу кадрів	(підпис)	Валентина	Колісник
5. Секретар	(підпис)	ЛІЛІЯ	ОНИЩУК
6. Максименко О. А.	(підпис)	Головний інженер	
7. Голова комісії	(підпис)	ЧОРНА	КАТЕРИНА
8. Директор			
Красилівського РЕМ	(підпис)	Дармоїд	В. Д.

Завдання 6. Оформити дату цифровим способом.

десятого грудня дві тисячі третього року
 першого липня тисяча дев'ятсот вісімдесят шостого року
 двадцять третього вересня дві тисячі двадцять другого року
 сьомого січня дві тисячі сьомого року
 дев'ятого лютого дві тисячі двадцять другого року

п'ятого жовтня дві тисячі вісімнадцятого року
двадцять другого квітня тисяча дев'ятсот дев'яносто дев'ятого року
тридцятого листопада дві тисячі двадцятого року
четвертого травня дві тисячі двадцять четвертого року
вісімнадцятого липня дві тисячі двадцять третього року

Завдання 7. Виправити, де необхідно, помилки в оформленні дати й записати правильно.

09 вересня 2017 року

07.08.2024

3 квітня 2018 р.

2024.10.12

16 березня дві тисячі двадцятого року

27.12.98

16.XI.2020

двадцять восьмого липня дві тисячі вісімнадцятого р.

30.03.2023 р.

22.1.2002

19.11.2018 року,

15 червня 2019 р.

24 жовтня 2022

5.07.16.

Завдання 8. Виправити помилки в оформлюванні реквізиту «Гриф затвердження». Оформити правильно.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Виконавчий директор ЕГ «Укртепло»

Моторний Д. Є. (підпис)

4 11 22

Затверджено

Наказ ректора ЗВО «ПДУ»

Від 15 жовтня 2024 року № 32

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Головний інженер ТОВ «ЕнергіяПлюс»

(підпис) Шевченко Роман

18.05.2024 р.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дайте визначення поняття «документ». Яке значення мають документи в різних сферах діяльності суспільства?
2. Які функції виконують документи?
3. За якими ознаками класифікуються документи?
4. Які є види документів: 1) за найменуванням; 2) за походженням; 3) за місцем виникнення; 4) за призначенням; 5) за формою; 6) за термінами виконання.
5. Що таке реквізит документа, формуляр, бланк?
6. Назвіть основні реквізити документів за державним стандартом.
7. Перерахуйте вимоги до оформлення та тексту документа.
8. Яких правил треба дотримуватися, оформлюючи реквізит «Дата документа»?
9. Як оформлюють реквізит «Підпис»?
10. Наведіть приклади стійких (трафаретних) сполучень у ділових паперах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Культура оформлювання документів із кадрово-контрактних питань

Мета: удосконалити вміння та навички оформлювання документації з кадрово-контрактних питань; забезпечити дотримання вимог культури писемного мовлення під час складання документації з кадрово-контрактних питань.

ПЛАН

1. Вимоги до мовностилістичного й технічного оформлення документів із кадрово-контрактних питань.
2. Заява.
3. Автобіографія.
4. Резюме.
5. Характеристика.
6. Рекомендаційний лист.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 52–56, 87–92, 142–146.
2. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 85–17.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2022. С. 457–462.
4. Національний стандарт України ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». URL: https://zakon.help/files/article/11494/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%204163_2020.pdf
5. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 63–69.
6. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 102–108.
7. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.

8. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 292–310.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність між термінами і їх визначеннями.

1) Автобіографія	а) зразок офіційно-ділового тексту, що створюють на вимогу особи або письмовий запит тієї чи тієї установи, у якому висловлено громадську думку про певну особу, оцінено її ділові та моральні якості
2) Заява	б) зразок офіційно-ділового тексту, який узагальнює автобіографічні відомості особи, що власноруч вносить певний текст у так звану таблицю-анкету
3) Резюме	в) це особлива форма трудового договору, у якому термін його дії, права, обов'язки й відповідальність сторін, умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, умови розірвання договору встановлюють угодою сторін
4) Характеристика	г) головний документ, що підтверджує трудову діяльність громадянина і служить для встановлення загального, безперервного і спеціального стажу
5) Відеореzюме	д) власноручно написаний в одному примірнику зразок офіційно-ділового тексту, що містить прохання, яке подають на ім'я офіційної особи (до установи чи організації) задля реалізації прав або захисту інтересів
6) Рекомендаційний лист	е) угода між особою, яку наймають на роботу, і керівником установи, організації або уповноваженим ним органом

7) Трудова книжка	є) короткий презентаційний ролик, у якому претендент на посаду відповідає на типові запитання, що можуть виникнути у роботодавця, або розповідає, чому він хоче працювати саме в цій установі
8) Трудовий договір	ж) зразок офіційно-ділового тексту з незначним рівнем стандартизації, у якому особа повідомляє основні факти своєї біографії, є обов'язковою складовою особової справи працівника
9) Контракт	з) зразок офіційно-ділового тексту, у якому репрезентовано стислі відомості про освіту, трудову діяльність, професійний досвід і досягнення претендента на заміщення вакантної посади, зорієнтований на переконання роботодавця в наявності певних умінь, необхідних для виконання конкретної роботи, відповідної освіти, організаційних навичок, досвіду і т. ін.
10) Особовий листок з обліку кадрів	и) письмовий відгук про роботу і фахові риси працівника, а також вказівка або порада

Завдання 2. Відредагувати речення з текстів заяв. Записати правильні варіанти.

1. Прошу надати мені відпустку на п'ять днів за власний рахунок.
 2. Прошу Вашого дозволу на переведення мене на заочну форму навчання за сімейними обставинами.
 3. Прошу Вашого дозволу на звільнення від занять у зв'язку з сімейними обставинами з 5 по 9 листопада.
 4. Прошу надати мені академвідпустку в зв'язку з потребою догляду за дитиною.
 5. Прошу Вашого клопотання на видачу мені дозволу користування фондами Вашої бібліотеки для написання кваліфікаційної роботи.
 6. Прошу оказати мені матеріальну допомогу по причині важкого матеріального положення.
 7. Прошу Вашого дозволу видати мені справку про стаж роботи головним інженером на Вашому підприємстві.

Завдання 3. Написати заяву (на вибір), у якій висловлено прохання:

- надати академічну відпустку через хворобу;
- дозволити взяти участь у міжнародному конкурсі;
- дозволити достроково складати іспити.

Завдання 4. Відредагувати речення з текстів автобіографій. Записати правильні варіанти.

1. Я, Гончарук Д. С., народився 12.09.2005 р. в м. Кам'янець-Подільський Хмельницької області.
2. Я, Вікторія Ярошенко, народилась в сім'ї службових в 1998 році, 25 жовтня, в м. Хмельницький.
3. Після закінчення Хмельницького спеціалізованого ліцею поступив у Заклад вищої освіти «Подільський державний університет» на факультет енергетики та інформаційних технологій за спеціальністю 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка.
4. На протязі 2009–2020 рр. навчався у школі ім. Т. Шевченко № 2 м. Хмельницького.
5. Матір – Лісова Ольга Миронівна, народилася 1978 року (12 листопада) в Дунаївцях. За фахом – директор продовольчого магазину.
6. Тато, Ковальчук Ігор Федорович, народився 30.05.1985 року у Хмельницькому. За фахом він водій. Працює водієм автомашини в м. Кам'янець-Подільський.
7. Моя сім'я складається з трьох чоловіків: я, сестра, батько, матір.
8. Отримавши вищу освіту, працював електриком на комунальному підприємстві «Міськтепловоденергія» в м. Кам'янець-Подільський.
9. Брат, Слободян Леонід, за спеціальністю – лікар, але працює в приватній фірмі як директор.
10. У 2022 р. вступив на спеціальність «Економіка» ЗВО «ПДУ». У 2024 р. поновився на навчання по цій же спеціальності та являюся студентом.
11. В 2020 поступив до Київського національного університета на економічний факультет, зараз являюся студентом I курсу.
12. На протязі 2019–2020 вчився на юриста в університеті, який закінчив з гарними показниками.

Завдання 5. Відредагувати текст, зважаючи на особливості оформлення документів.

Резюме

1. Особисті дані

Вишневський Володимир
Кам'янець-Подільський, 32300, вул. Липова, 15, кв. 28
20 травня 2000 р., м. Кам'янець-Подільський
тел. 097XXXXXXX.

2. Бажана посада

Робота на фірмі або підприємстві, пов'язана з експлуатацією електромереж.

3. Досвід роботи

2022–2023 – Кам'янець-Подільський РЕМ АТ «Хмельницькобленерго». Електрик.

2023–2024 – АТ «Хмельницькобленерго». Інженер служби розподільних мереж.

4. Освіта

2017–2022 – Заклад вищої освіти «Подільський державний університет». Спеціальність: електроенергетика.

2015–2016 – курси з редагування зображень за допомогою програми Photoshop.

5. Додаткова інформація

Вільно володію українською, англійською та російською мовами; маю навички роботи з комп'ютером – Word, Internet, Excel, Power Point.

6. Сімейний стан

Не одружений.

5.05.2024 року

Підпис

Завдання 6. Написати своє резюме, яке ви могли б надіслати роботодавцям через декілька років. Визначити посаду, на яку ви могли б претендувати з огляду на вашу освіту.

Завдання 7. Утворити словосполучення, типові для тексту характеристики, поєднавши дієслова з іменниками у відповідній формі.

виконувати	участь
обіймати	досвід
брати	факультет
мати	інтерес

підвищувати	наполегливість
ставитися	повага
мати	доручення
виявляти	авторитет
продемонструвати	обов'язки
навчатися	посада
виконувати	відділ
працювати	кваліфікація

Завдання 8. Написати характеристику на себе від імені декана вашого факультету.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які ділові папери належать до кадрово-контрактних?
2. У якій послідовності укладають кадрово-контрактні документи?
3. Що таке заява? Які реквізити є характерними для заяви?
4. Охарактеризуйте види заяв.
5. Поясніть, яка відмінність між простою і складною заявами?
6. Що таке автобіографія? Які особливості написання тексту автобіографії?
7. Що таке резюме? Яких правил потрібно дотримуватися, складаючи резюме?
8. Назвіть реквізити характеристики. Хто має підписувати характеристику?
9. Що таке рекомендаційний лист?
10. Що таке контракт? Які відмінності між контрактом і трудовою угодою, трудовим договором?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Особливості термінотворення та терміновживання. Термінологія обраного фаху

Мета: поглибити знання про термін і термінологію; дати уявлення про особливості термінології обраного фаху та вживання термінів у професійній сфері; удосконалити навички користування термінологічними словниками.

ПЛАН

1. Поняття про термін. Ознаки терміна. Термінологія як система.
2. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
3. Термінологія обраного фаху.
4. Способи творення термінів.
5. Професіоналізми й номенклатурні назви.
6. Кодифікація і стандартизація термінів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 106–109.
2. Баган М. П. Основи термінознавства : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, змін. і допов. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2023. 44 с.
3. Глосарій технічних термінів у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2019. 212 с.
4. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. С. 103–108.
5. Збірник основних термінів з електротехніки та альтернативної енергетики : навч. посіб. / Т. Ю. Введенська, Ю. В. Куваєв, М. С. Кириченко, І. В. Хуртак ; під заг. ред. Ф. П. Шкрабця. Дніпро : НГУ, 2017. 144 с.
6. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 113–117.
7. Словник термінів у сферах енергоефективності та ВДЕ. URL: <https://sae.gov.ua/uk/costumers/slovyk-terminiv>
8. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 132–137.
9. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та

- ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.
10. Філіппова Н. М. Загальне термінознавство : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2020. 219 с.
 11. Чорновол Г. В. Основні проблеми внормування сучасної української термінології. *Термінологічний вісник*. 2021. Вип. 6. С. 106–111.
 12. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. С. 449–456.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Установити відповідність.

1) Термін	а) слова або вислови, притаманні мові людей певної професійної групи
2) Термінологія	б) систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовців на правильне їх використання
3) Термінознавство	в) терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях
4) Загальнонаукові терміни	д) називання наукового поняття іншомовним словом
5) Міжгалузеві терміни	е) розділ мовознавства, що вивчає терміни
6) Вузькогалузеві терміни	є) вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт).
7) Професіоналізми	ж) слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, у конкретній галузі знань
8) Запозичення	г) терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях
9) Кодифікація термінів	з) терміни, характерні лише для певної галузі

10) Стандартизація термінології	и) сукупність термінів, що використовується в тій чи тій сфері наукового знання чи професійній діяльності для позначення її фахових понять
---------------------------------	--

Завдання 2. Згрупувати подані терміни за галузями знань:

Мовознавство:

Математика:

Фізика:

Хімія:

Біологія:

Медицина:

Економіка:

Електроенергетика:

Трансформатор, аванс, енергоефективність, клітина, гіпертонія, іонізація, рекуперація тепла, тендер, аритмія серця, динаміка, металохромний індикатор, вітрова електростанція, хімічна реакція, кредитні гроші, статика, оксиди, медіана, альдегіди, гіпотенуза, індукція, лексика, валентність, прикметник, бронхіт, біогеоценоз, дієслово, теплоємність, оптика, конкурентоздатність продукції, складнопідрядне речення, ділене, ф'ючерсна операція, рецептор, інтеграл, коливання, кисень, енергоносії, амінокислоти, геном, мезодерма, логарифм, бактеріофаги, тангенс, вакуолі, атеросклероз, косинус, фітотерапія, орфограма, множник, акциз, споживчий кредит, броунівський рух, валовий прибуток, фонетика, товар, авітаміноз, синтаксис, менеджмент, пальник, катет, аварійний генератор, бісектриса, термостат, морфема, агрегатний стан, полімери, гомеостаз, суфікс, кардіограма, електричний перетворювач сигналів.

Завдання 3. Виписати з різних лексикографічних джерел (словників, довідників, енциклопедій) 10 термінів, що використовуються в галузі електроенергетики, електротехніки та електромеханіки. Подати до кожного терміна дефініцію (тлумачення, визначення).

Взірець: **Атомна енергетика** – галузь енергетики, яка використовує ядерну енергію для електрифікації та теплофікації; галузь науки і техніки, яка розробляє методи і засоби перетворення ядерної енергії в електричну і теплову.

Завдання 4. Із Додатку В виписати терміни (по 5-6 прикладів) за такими структурними моделями:

Однокомпонентні:

Двокомпонентні:

Трикомпонентні:

Багатокомпонентні:

Завдання 5. Користуючись Додатком Г, розшифрувати аббревіатури, якими послуговуються у вашій фаховій діяльності.

ВЕС _____

МЕМ _____

АЕС _____

РЗ _____

КВПП _____

ПГЕС _____

САЕ _____

ГЕС _____

ЯР _____

ТЕЦ _____

АБ _____

ЕЕС _____

ЛЕП _____

ЕППС _____

ОЕС _____

Завдання 6. Визначити способи творення термінів.

Енергосистема, сонячна батарея, півперіод, жила, генерування, теплогенератор, біоконверсія, живлення, енергоємність, ват-година, напівпровідник, запобіжник, джерело тепла, аварійне вимкнення електропостачання, перемикач, електродинаміка, електростанція, термостат, корона, аллокатор, силовий трансформатор, щітка, електродвигун, енергоносії, заземлювати обладнання, електричне поле, високовольтний вхід, геліотермія, подушка, перенапруга в системі, електросиломір, електромагнітний, палик, електропровідність, теплоносії.

Завдання 7. Згрупувати електроенергетичні терміни за категоріями:

Назви станів, явищ, процесів, дій:

Назви пристроїв, механізмів, апаратів, приладів, обладнання і їхніх частин:

Назви споруд і приміщень спеціального призначення:

Діод, атомна електростанція, генератор, ізолювальна опора, котельня, багатополосний комутаційний апарат, компресорна, лінія живлення, переривання електропостачання, відновлення напруги, електромагнітна індукція, електричний шунт, розмикання елемента трансформатора, споживання, реле напруги, пошкодження між двома фазами і землею, приміщення щитової, конденсатор, приміщення розподільного пункту, замикання, електричний перетворювач сигналів, трансформаторні пункти, зникнення напруги, лінія енергосистеми, сонячна електростанція, вихідні затискачі схеми, небаланс напруги.

Завдання 8. Прочитати фрагмент тексту. Виписати електроенергетичні терміни, пояснити їхнє значення. Схарактеризувати виписані терміни за схемою:

- дефініція (що означає термін)
- ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний)
- походження (власне український, запозичений)
- якщо запозичений, то чи є український відповідник
- спосіб творення

Вітрове колесо, розміщене в потоці повітря, може у кращому випадку теоретично перетворювати на потужність на його валу $16/27 = 0,59$ (критерій Бетца) потужності потоку повітря, що проходить через площу перерізу, охоплювану вітровим колесом. Цей коефіцієнт можна назвати теоретичним ККД ідеального вітрового колеса. Насправді ККД нижчий і досягає для найкращих вітряних коліс приблизно 0,45.

Місцевості, придатні для розміщення вітроагрегатів, поділяються на декілька класів (згідно з типами нерівностей). Відомо, що після забудови місцевості або після насадження дерев її аеродинаміка може різко змінитися, може збільшитися кількість вітрового часу й зрости сила вітру. Те саме стосується й гірської місцевості. Незважаючи на значні захаращення в окремих місцях, пересіченість місцевості може

утворювати щось подібне до каналів, у яких швидкість вітру набагато вища, ніж на відкритій місцевості.

Оскільки вітер може змінювати свою силу та напрямок, вітрові установки обладнуються спеціальними пристроями контролю та безпеки. Ці пристрої складаються з механізмів розвертання вісі обертання за вітром, нахилу лопатей відносно землі за критичної швидкості вітру, системи автоматичного контролю потужності й аварійного відключення для установок великої потужності.

Основними елементами вітроенергетичних установок є вітроприймальний пристрій (лопаті), редуктор передачі крутильного моменту до електрогенератора, електрогенератор і башта. Вітроприймальний пристрій разом з редуктором передачі крутильного моменту утворює вітродвигун. Завдяки спеціальній конфігурації вітроприймального пристрою в повітряному потоці виникають несиметричні сили, що створюють крутильний момент.

Вітроенергетичні установки з вертикальною віссю обертання мають певну особливість роботи, яка полягає в тому, що зникає необхідність у пристроях для орієнтації на вітер, спрощується конструкція та знижуються гіроскопічні навантаження, які зумовлюють додаткову напругу в лопатях, системі передач та інших елементах установки.

Термін окупності вітроенергетичної установки, залежно від місцевості, забезпеченості комунікаціями, потужності установки тощо, становить від 3 до 8 років. Питомі капітальні витрати для станцій малої потужності становлять 800-1000 доларів за 1 кВт встановленої потужності і зменшуються зі збільшенням потужності установки (з посібника).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Що таке термін? Які його основні ознаки?
2. Чим термінологічна лексика відрізняється від загальноживаної?
3. Назвіть об'єкт і предмет вивчення термінознавства.
4. Чи може термін мати кілька значень? Чому синонімія та багатозначність у термінології є виявом її неупорядкованості?
5. Які є види термінологічної лексики?
6. Які способи творення термінів вам відомі? Який спосіб творення термінів є найбільш продуктивним?
7. Наведіть приклади двокомпонентних і трикомпонентних термінів у галузі електроенергетики, електротехніки та електромеханіки.
8. Схарактеризуйте відношення між термінами й професіоналізмами. Наведіть приклади професіоналізмів у межах обраного вами фаху. Які терміни їм відповідають?
9. Як відбувається процес стандартизації термінів?
10. Що таке кодифікація термінів? Які термінологічні словники ви знаєте?

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. 200 с.
2. Вступ до спеціальності: електричні станції : навч. посіб. для студ. спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», освітньої програми «Електричні станції» / уклад.: О. В. Остапчук, Є. І. Бардик, Ю. П. Матеєнко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 104 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dc054a4d-7949-4571-ae1d-de334a950dec/content>
3. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Культура мовлення : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2023. 228 с.
4. Глосарій технічних термінів у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2019. 212 с.
5. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. 192 с.
6. Денищич Т. А. Українська мова (за професійним спрямуванням). Практикум : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 188 с.
7. Ділова комунікація українською мовою : метод. посіб. / уклад.: Л. Т. Назаревич. Тернопіль : Терноп. нац. техн. ун-т ім. Івана Пулюя, 2018. 116 с.
8. Єщенко Т. А. Українська мова (за професійним спрямуванням) : метод. реком. для практ. занять. Львів : Львів. нац. мед. ун-т ім. Д. Галицького, 2022. 47 с.
9. Клак О. С. Практикум з української мови за професійним спрямуванням : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2022. 152 с.
10. Колоїз Ж. В., Березовська-Савчук Н. А. Українська мова професійного спілкування в аспекті теорії стилів та культури мовлення : практикум / за ред. проф. Колоїз Ж. В. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2019. 131 с.
11. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. 496 с.
12. Масицька Т. Є. Українська мова за професійним спрямуванням : практикум. Вид 3-тє, виправл. і допов. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 92 с.

13. Мафтин Л. В. Культура фахового мовлення вчителя : метод. реком. до вивчення курсу. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 84 с.
14. Мирошниченко М. І. Психологія ділового спілкування : конспект лекцій. Одеса : Одеський держ. екологічний ун-т, 2020. 130 с.
15. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. для студентів закладів вищої освіти / уклад.: О. В. Бабакова, З. О. Митяй, О. Г. Хомчак. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2018. 151 с.
16. Харчук Л. В. Формування та системна організація української електроенергетичної терміносистеми : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2017. 393 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/dis_kharchuk.pdf
17. Черемська О. С., Сухенко В. Г. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 436 с.
18. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. 536 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. 200 с.
2. Берегова Г. Д., Предместніков О. Г. Культура мовлення у системі професійної підготовки молоді : монографія. Херсон : Олді +, 2021. 272 с.
3. Гарбар І. В., Гарбар А. І. Культура мовлення : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2023. 228 с.
4. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. 192 с.
5. Дедухо А. В. Практикум з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів аграрних закладів вищої освіти. Вид 2-ге, допов. і переробл. Київ : Ліра-К, 2019. 240 с.
6. Кацавець Р. С. Ораторське мистецтво : підручник. Вид. 3-тє, допов. Київ : Алерта, 2021. 250 с.
7. Колоїз Ж. В., Березовська-Савчук Н. А. Українська мова професійного спілкування в аспекті теорії стилів та культури мовлення : практикум / за ред. проф. Колоїз Ж. В. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2019. 131 с.
8. Мамич М. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч.-метод. посіб. Вид. 3-тє, допов. і переробл. Одеса : Фенікс, 2023. 86 с.
9. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Вид. 4-тє. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 592 с.
10. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 243 с.
11. Пентилок М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2019. 224 с.
12. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 192 с.
13. Практикум з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для бакалаврів 1 курсу денної форми навчання / уклад.: Т. Г. Біленко, Т. В. Катиш, Л. В. Миронюк. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. 42 с.
14. Теорія і практика культури мови : курс лекцій / уклад.:

Голубовська І. В., Підгурська В. Ю., Гаращук К. В. Житомир, 2024. 70 с.

15. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / уклад. Н. М. Савчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. 160 с.
16. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. ; за ред. С. М. Луцак. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : ВСВ «Медицина», 2024. 351 с.
17. Український правопис: нова редакція : навч. посіб. / С. Шевчук та ін. ; за ред. С. Шевчук. Київ : Алерта, 2020. 118 с.
18. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. 536 с.

Допоміжна

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування : навч. посіб. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2015. 160 с.
2. Акастьолова О. Г., Майборода Н. Г., Хрушкова О. А. Українська мова за професійним спрямуванням: практикум : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2017. 112 с.
3. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : навч. посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. Вид 2-ге, допов. і переробл. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 258 с.
4. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів : Світ, 2003. 432 с.
5. Баган М. П. Основи термінознавства : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, змін. і допов. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2023. 44 с.
6. Береза Т. Скажи мені українською. Львів : Апріорі, 2019. 456 с.
7. Берестенко О. Г. Культура професійного спілкування : навч.-метод. посіб. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 299 с.
8. Вихованець І. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди. Київ : Універ. вид-во «Пульсари», 2012. 160 с.
9. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 622 с.
10. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2005. 536 с.
11. Доброскок І. І., Овсієнко Л. М. Організація сучасної ділової комунікації : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2015. 446 с.
12. Довідник з культури мови / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Вища

школа, 2005. 395 с.

13. Єщенко Т. А. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. Донецьк : ДонНТУ, 2014. 234 с.
14. Заболотний О., Заболотний В. Правильне мовлення. Київ : Літера ЛТД, 2020. 224 с.
15. Загнітко А. П., Данилюк І. Г. Українське ділове мовлення: фахове і нефахове спілкування. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2011. 480 с.
16. Збірник основних термінів з електротехніки та альтернативної енергетики : навч. посіб. / Т. Ю. Введенська, Ю. В. Куваєв, М. С. Кириченко, І. В. Хуртак ; під заг. ред. Ф. П. Шкрабця. Дніпро : НГУ, 2017. 144 с.
17. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник. Вид 9-те. Харків : ФОП Співак Т. К., 2011. 400 с.
18. Клак О. С. Практикум з української мови за професійним спрямуванням : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2022. 152 с.
19. Коцюбовська Г. А., Гапонова Л. Є. Практичний курс з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів усіх спец. Дніпро : Біла К. О., 2018. 38 с.
20. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. 496 с.
21. Куньч З., Харчук Л. Семантичний потенціал електроенергетичних професіоналізмів і професійних жаргонізмів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Проблеми української термінології.* 2014. № 791. С. 61–65.
22. Кюнцлі Р. В., Пискач О. Д. Культура українського мовлення : навч. посіб. Львів : НВФ «Українські технології», 2013. 287 с.
23. Литвинчук О. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Житомир : ЖДТУ, 2011. 212 с.
24. Личук М. І., Харченко С. В., Шинкарук О. В. Лінгвістичні основи професійної комунікації : практикум. Київ : Міленіум, 2016. 427 с.
25. Мasiцька Т. Є. Українська мова за професійним спрямуванням : практикум. Вид 3-тє, виправл. і допов. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 92 с.
26. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
27. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2003. 311 с.
28. Мирошніченко М. І. Психологія ділового спілкування : конспект лекцій. Одеса : Одеський держ. екологічний ун-т, 2020. 130 с.
29. Молоткіна В. К. Організація сучасної ділової комунікації : навч.-

- метод. посіб. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2018. 267 с.
30. Олійник О. Сучасна ділова риторика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2018. 166 с.
 31. Омельчук С., Блажко М. Правописний практикум з української мови. Норми нової редакції «Українського правопису». Київ : Грамота, 2020. 224 с.
 32. Омельчук С., Климович С. Мовмо й пишімо поправно: 33 посутні зауваги з українського правопису, граматики і слововживання для фахівців. Одеса : Олді+, 2024. 80 с.
 33. Онуфрієнко Г. С. Риторика : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
 34. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / за ред. І. М. Плотницької, О. П. Левченко. Київ, 2011. 128 с.
 35. Пентилук М. І., Маруніч І. І., Гайдасенко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 244 с.
 36. Пентилук М. Культура мови і стилістика. Київ : Вежа, 2004. 240 с.
 37. Практикум з української мови за професійним спрямуванням : навч. посіб. / Л. Г. Погиба, Т. О. Грибіниченко, Л. М. Голіченко, Н. В. Кавера. Вид. 2-ге. Київ : Кондор, 2014. 296 с.
 38. Риторика : навч.-метод. посібник / укл. Л. Мафтин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 344 с.
 39. Сагач Г. М. Риторика : навч. посіб. Київ : Ін Юре, 2000. 568 с.
 40. Семашко Т. Ф. Практична стилістика і культура мовлення : навч. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2019. 320 с.
 41. Стрельбіцька О. О., Подолук С. М. Специфіка формування мовленнєвої культури здобувачів освіти в умовах новітніх реформ. *Академічні студії. Сер. Педагогіка*. 2022. Вип. 2. С. 99–104.
 42. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб.-практикум / Г. Л. Вознюк та ін. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. 307 с.
 43. Українська мова (за професійним спрямуванням). Курс лекцій : навч. посіб. / Г. Ф. Ракшанова, Г. М. Дядюра, В. І. Кухарєва-Рожко, Л. М. Сидоренко. Черкаси : Друк, 2017. 200 с.
 44. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / С. О. Караман та ін. Київ : Літера ЛТД, 2013. 544 с.
 45. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. для студентів закладів вищої освіти / уклад.: О. В. Бабакова, З. О. Митяй, О. Г. Хомчак. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2018. 151 с.

46. Українська мова за професійним спрямуванням. Тести для студентів-нефілологів / Л. Є. Азарова, О. В. Ковтун. Вінниця : ВНТУ, 2014. 209 с.
47. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 391 с.
48. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. Київ : Довіра, 2003. 623 с.
49. Філіппова Н. М. Загальне термінознавство : навч. посіб. Миколаїв : НУК, 2020. 219 с.
50. Харчук Л. Багатокомпонентні термінологічні одиниці в українській електроенергетичній терміносистемі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. 2014. Вип. 129. С. 526–531.
51. Харчук Л. В. Аббревіація в системі сучасної електроенергетичної термінології. *Матеріали III університетської конференції студентів і молодих науковців «Актуальні проблеми гуманітарних і соціальних наук»*. Львів, 2012. С. 79–81.
52. Харчук Л. В. Електроенергетичні професіоналізми у фаховій комунікації. *Інформація, комунікація, суспільство 2014* : матеріали III Міжнар. наук. конф. ICS-2014. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. С. 146–147.
53. Харчук Л. В. Лексико-тематичний розряд на позначення назв споруд спеціального призначення в українській електроенергетичній термінології. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Сер. Філологічні науки*. 2014. Вип. 2 (279). С. 62–67.
54. Харчук Л. В. Особливості використання електроенергетичної термінології в офіційно-діловому стилі. *Інформація, комунікація, суспільство 2013* : матеріали II Міжнар. наук. конф. ICS-2013. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. С. 174–175.
55. Харчук Л. В. Порушення мовних норм в українській електроенергетичній термінології. *Український смисл*. Дніпропетровськ, 2012. С. 114–121.
56. Харчук Л. В. Творення українських електроенергетичних термінів: словотвірні моделі. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., 26–28 верес. 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 645–647.
57. Харчук Л. В. Тематична класифікація українських електроенергетичних термінів. *Термінологічний вісник* : зб. наук. праць. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2 (2). С. 72–77.

58. Харчук Л. Терміни-словосполучення в українській електроенергетичній термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. Проблеми української термінології.* 2013. № 765. С. 73–77.
59. Черемська О. С., Сухенко В. Г. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник. Харків : ХНЕУ ім. Семе́на Кузне́ця, 2018. 435 с.
60. Чорновол Г. В. Основні проблеми внормування сучасної української термінології. *Термінологічний вісник.* 2021. Вип. 6. С. 106–111.
61. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник. Київ: Арі́й, 2009. 576 с.
62. Ющук І. П. Мова наша українська. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2001. 144 с.

Словники

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
2. Глосарій технічних термінів у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2019. 212 с.
3. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна: близько 140 000 слів / відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Вид. дім Д. Бураго, 2011. 760 с.
4. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. Київ : Знання, 2006. 367 с.
5. Словник синонімів української мови: понад 2500 синонімічних гнізд / О. С. Вусик. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2013. 576 с.
6. Словник української мови : у 20 т. / Український мовно-інформаційний фонд НАН України ; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Наукова думка, 2010.
7. Український орфографічний словник: близько 165 тис. слів / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Довіра, 2006. 940 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/>
2. Інформаційно-довідкова система «Культура мови на щодень». URL: <https://cutt.ly/BTLYnZV>
3. Лінгвістичний портал. URL: <http://www.mova.info/>
4. Наукова бібліотека ЗВО «ПДУ». URL: <https://pdatu.edu.ua/naukova-biblioteka.html>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
6. Національний стандарт України ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». URL: https://zakon.help/files/article/11494/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%204163_2020.pdf
7. Новітня термінологія в українській мові. URL: <https://cutt.ly/UTLYJpF>
8. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради. URL: <http://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com/>
9. Словник термінів у сферах енергоефективності та ВДЕ. URL: <https://saee.gov.ua/uk/costumers/slovnnyk-terminiv>
10. Словники на сайті Словопедія. URL: <https://cutt.ly/ITLU3qf>
11. Словники онлайн. URL: www.rozum.org.ua
12. Словники України online. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
13. Український правопис. URL: <https://www.pravopys.net/>
14. Уроки державної мови. URL: <https://cutt.ly/PTLUkwW>
15. CyberMova. Ресурси і програми для письмової та усної української мови. URL: http://cybermova.com/index_ua.htm
16. Mova.info. Лінгвістичний портал. URL: <http://www.mova.info/>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Українська мова за професійним спрямуванням у схемах

Найістотніші ознаки літературної мови

Унормованість

Наявність усталених мовних норм

Уніфікованість

Зберігає свої цілісність і єдність, хоча має різноманітні мовні засоби і їх варіанти

Наддіалектність

На відміну від територіальних діалектів функціонує на всій території України без будь-яких обмежень

Поліфункціональність

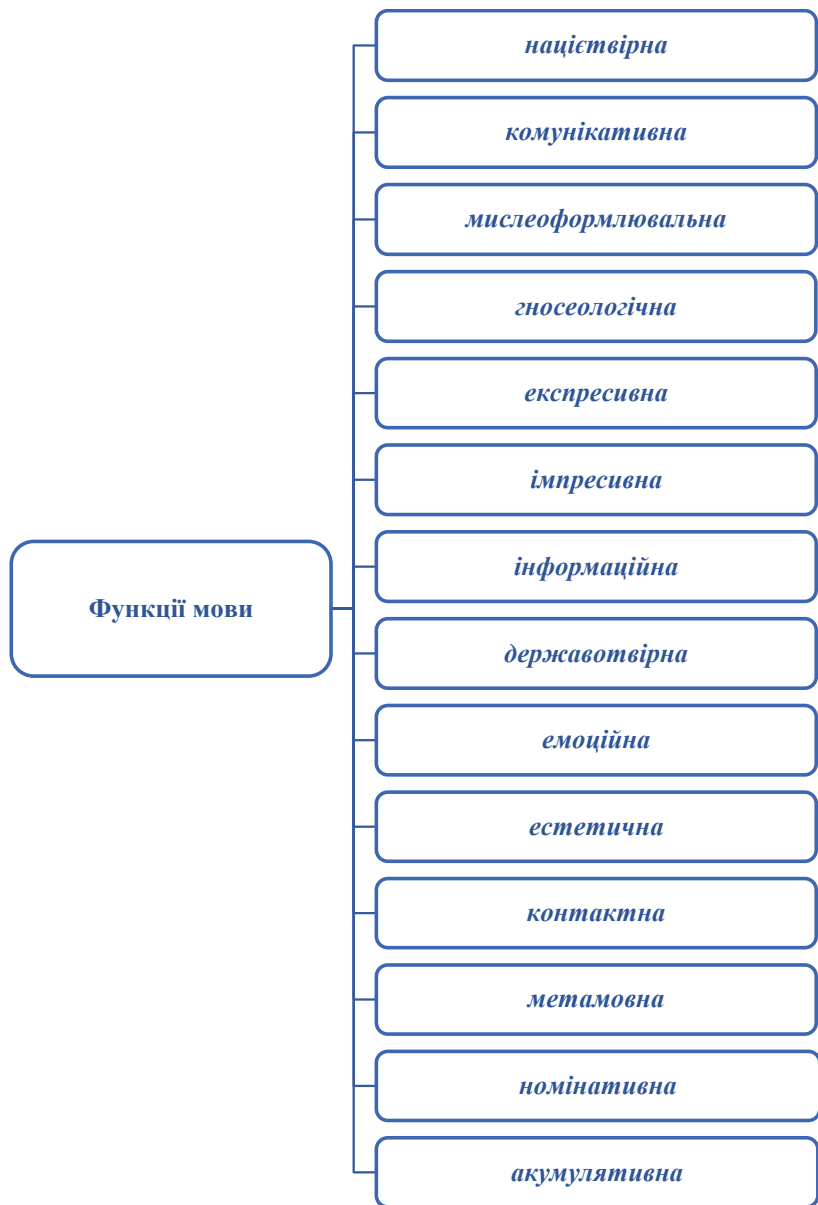

Літературна мова охоплює всі сфери комунікації суспільства

Стилістична
диференціація

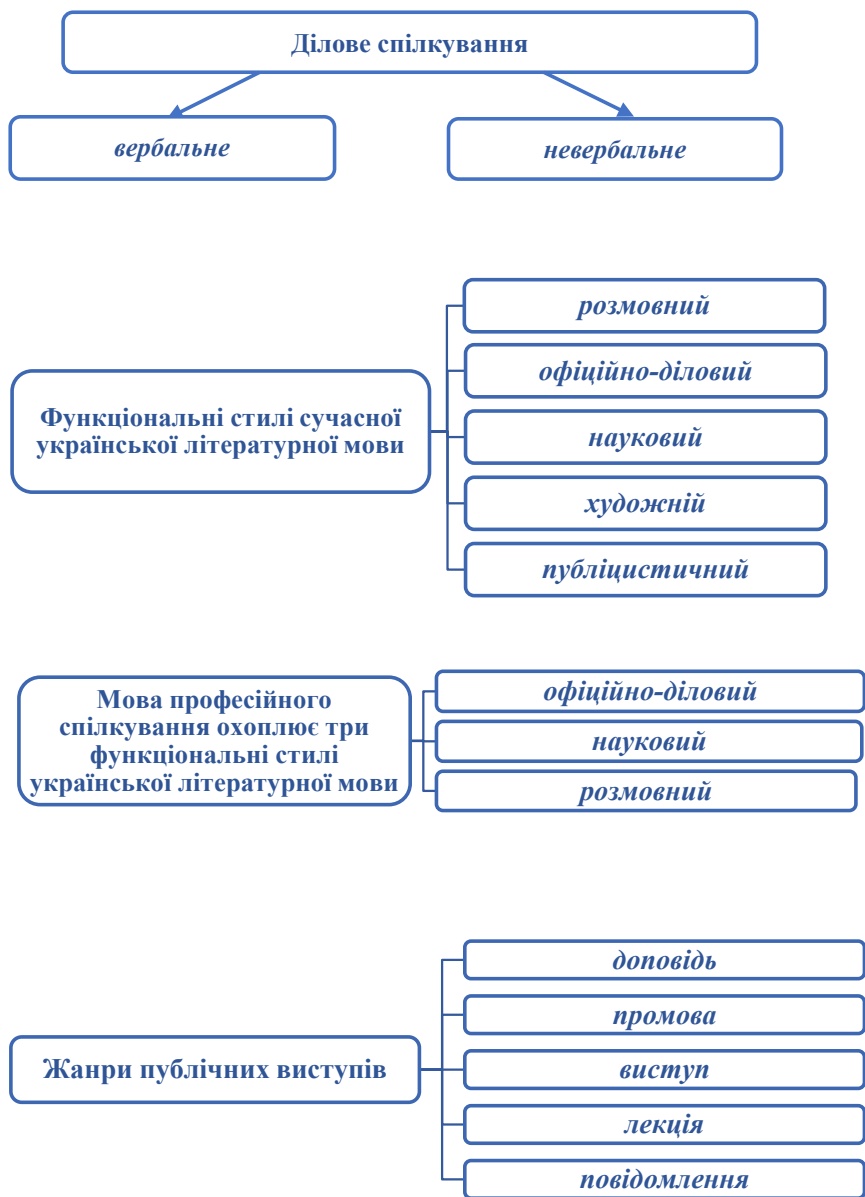

Наявна розвинена система стилів

Мовні норми сучасної української літературної мови

Орфоепічні	→	регулюють правильну вимову звуків, звукосполук і граматичних форм слів
Акцентуаційні	→	визначають правильне наголошування слів
Лексичні	→	регулюють уживання слів у властивому їм значенні, правильне поєднання слів за змістом у реченні та словосполученні
Морфологічні	→	регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів її поєднання з іншими словами
Синтаксичні	→	регулюють правила побудови синтаксичних конструкцій (словосполучень і речень)
Стилістичні	→	регулюють вживання мовних засобів відповідно до мовного стилю
Орфографічні	→	регулюють правильне написання слів відповідно до усталених норм
Пунктуаційні	→	регулюють правильне вживання розділових знаків

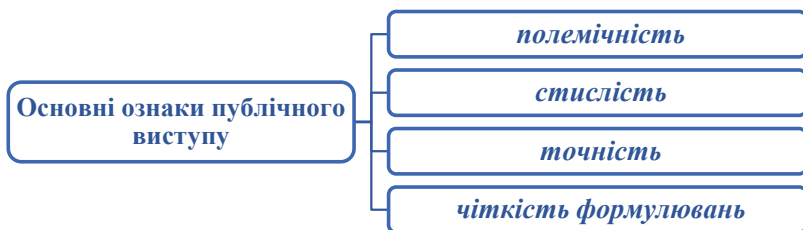

Схема аналізу публічного виступу

Вимоги до оформлення документів

Документи не повинні суперечити чинному законодавству держави, нормам юридичного й адміністративного права, положенням конкретних керівних органів

Повинні бути оформлені відповідними органами або службовими особами відповідно до їхньої компетенції

Повинні бути достовірними, переконливими й відповідати меті та завданням конкретного закладу, містити факти, конкретні вказівки та змістовні пропозиції

Бути належно відредагованими

Вимоги до тексту документів

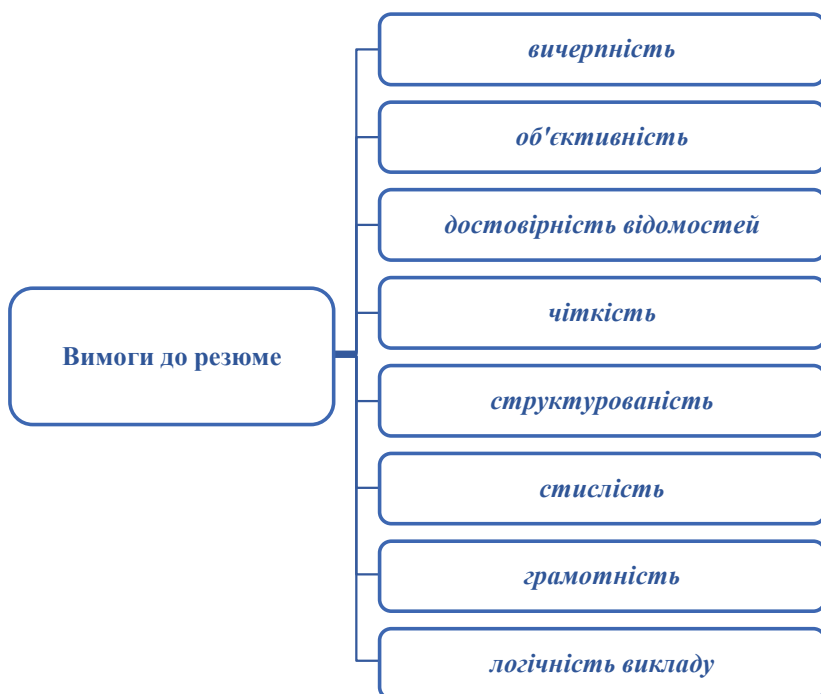
достовірність

стилістичність

точність

повнота

переконливість

Структура резюме

1. Назва виду документа

2. Тест документа, який містить таку інформацію:

- *контакти*
- *прізвище, ім'я, по батькові*
- *мета написання документа*
- *досвід роботи (у зворотному порядку)*
- *освіта*
- *професійні вміння та навички*
- *особисті відомості*
- *додаткова інформація*
- *вказівка на можливість надання рекомендацій*

Структура автобіографії

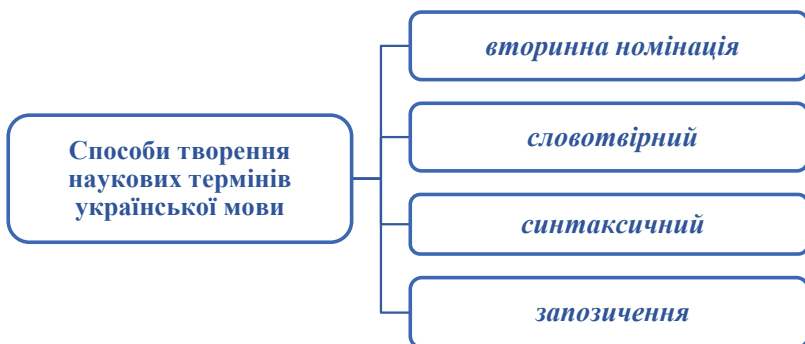
1. Назва виду документа

2. Текст, у якому зазначають:

- *прізвище, ім'я, по батькові*
- *дату і місце народження*
- *відомості про освіту*
- *відомості про трудову діяльність (у хронологічному порядку)*
- *відомості про громадську роботу*
- *стислі відомості про склад сім'ї*

3. Дата

4. Підпис

*Короткий словник термінів із курсу
«Українська мова за професійним спрямуванням»*

Адекватність мовлення – точність вираження думок, почуттів, волевиявлень засобами мови; ясність, зрозумілість вислову для адресата.

Аргумент – висловлювання, яке доводить істинність тези, обґрунтовує її (у монолозі оратора чи під час суперечки), або ж заперечує тезу опонента в суперечці; те саме, що доказ.

Багатство мовлення – риторичний аспект комунікації, використання великої кількості мовних одиниць (слів, словосполучень, речень), які відрізняються за змістом і будовою; показник багатства мовлення – великий обсяг активного словника, різноманітність уживаних морфологічних форм, синтаксичних конструкцій; обов'язкова ознака культури усного й писемного мовлення.

Бесіда – форма вербального діалогічного спілкування, сутність якої в ретельно продуманій системі запитань, які підводять до розуміння співрозмовника.

Білінгвізм – двомовність; практика індивідуального або колективного використання двох мов у рамках однієї державної чи соціальної спільності у відповідних комунікативних сферах.

Вербальний – такий, що стосується мови та мовлення; словесний.

Види мовлення – різні аспекти мовленнєвої діяльності; в основу різних наукових класифікацій мовлення покладено різні критерії: характер мовлення (внутрішнє й зовнішнє), спосіб організації мовлення (усне й писемне), ступінь активності (продуктивне і рецептивне) та деякі інші (вербальне – невербальне, офіційне – неофіційне, монологічне – діалогічне – полілогічне).

Виразність мовлення – комунікативна якість писемного чи усного мовлення. Полягає в доборі мовленнєвих одиниць (слів, речень), що найточніше, оригінально, переконливо передають думку висловлювання, привертають увагу читачів або слухачів, впливають на їхні емоції та почуття. В основі В. м. лежать деяка незвичність, новизна, своєрідність.

Грамотність – ступінь знання законів і правил рідної мови, вміння користуватися цими знаннями для висловлювання своєї думки в усному та писемному мовленні; основа мовленнєвої культури, забезпечує дотримання мовних норм; освіченість.

Державна мова – офіційно проголошена законодавчою владою мова

сфери офіційного спілкування, мова спілкування держави з її громадянами і навпаки (мова всіх гілок державної влади – законодавчої, виконавчої, судової, засобів масової інформації, освіти, культури, науки, документації тощо).

Дискусія – усна (або писемна) форма організації мовлення, у процесі якої розглядаються протилежні точки зору; комунікативна взаємодія групи учнів, що організовується для обміну думками, обговорення спірного питання.

Диспут – форма організації попередньо підготовленого публічного обговорення складного суперечливого питання (про переглянутий кінофільм, виставу тощо), у ході якої наявні різні (іноді протилежні) погляди. Диспутом називають форму навчання (урок), що будується на основі заздалегідь підготовленої дискусії й передбачає обговорення складного питання. Мета диспуту – надати можливість колективно пройти шляхом пошуку істини.

Діалектна мова – усний різновид національної мови, що став підґрунтям літературної, джерелом її норм і законів, характеризується єдністю територіально чи соціально об'єднаних фонетичних, лексичних та граматичних ознак.

Діалог – форма мовлення; ситуаційно зумовлене спілкування двох або кількох осіб, комунікативні ролі яких інверсуються (мовець стає адресантом, а адресат перетворюється на мовця, адресатом якого є перший мовець), за умови визнання учасниками спілкування спільної мети й напрямку комунікації.

Доповідь – різновид публічного виступу, що передбачає прилюдне повідомлення на актуальну тему, яка зазвичай потребує обговорення й розв'язання.

Доречність мовлення – неодмінна ознака стилістично досконалого, довершеного, бездоганного за своїм змістом і структурою мовлення, яка найбільше відповідає тій конкретній ситуації, за якої і задля якої реалізується мовлення.

Достатність мови – комунікативна якість мови, яка виражає поняття кількості мовної інформації і відповідає вимогам певного функціонального стилю літературної мови, логічній завершеності думки.

Доступність мови – комунікативна якість мови; здатність даної форми мови бути зрозумілою комунікантам, полегшувати сприйняття вираженої інформації; відповідність повідомлення комунікативній сприйнятливості.

Доцільність мовлення – відповідність мовлення поставленій меті; є однією з вимог культури мовлення загалом. Д. м. сприяють чітке

усвідомлення мети виступу, продуманий зміст мовлення, добре орієнтування в темі, вдалий підбір мовних одиниць, знання невербальних засобів комунікації.

Експресивність – яскравість прояву почуттів та емоцій; підвищена виразність твору (промови), створена за допомогою художніх та риторичних засобів. У публічному мовленні є позитивною властивістю промови та виступу оратора, оскільки робить їх більш жвавими й динамічними.

Емоційність – схильність людини до переживання та яскравого вираження емоцій; збудженість. У публічному мовленні Е. – радше позитивна властивість оратора, вона робить виступ більш жвавим і динамічним, аудиторія здебільшого є чутливою до Е. й відповідає власними емоціями.

Естетичність мовлення – використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим, виразним, красивим.

Етика професійного спілкування – різновид етики, пов'язаної зі специфікою морального спілкування у професійній діяльності.

Ефективність комунікації – комунікативний параметр, що визначає досягнення комунікативного співробітництва (кооперації) між адресантом й адресатом і спрямований на такий спосіб організації концептуальної структури тексту, який сприяє розумінню тексту з мінімальними зусиллями для читача.

Жести – передача інформації, почуттів, емоцій мовою рук.

Змістовність мовлення – глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого.

Зовнішня культура оратора – система засобів, які створюють імідж промовця; передбачають урахування таких чинників: зовнішній вигляд, постава, погляд, жести, голос тощо.

Інтенсивність мовлення (від лат. *intensio* – напруження, посилення) – сила вимови звуків, слів, мовних тактів, що залежить від амплітуди коливань голосових зв'язок і пов'язана з особливостями мовного дихання.

Канцеляризми – слова та мовні звороти, використання яких є нормативним для офіційно-ділового стилю мовлення.

Комунікабельність – психологічно-професійна готовність людини до організаторсько-комунікативної діяльності, здатність відчувати задоволення від процесу спілкування з іншими людьми.

Комунікативна компетенція – здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальних засобів, ситуації, правил і норм спілкування у відповідних контекстах чи ситуаціях.

Комунікативна компетенція передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями й навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо. К. к. складається з мовленнєвої компетенції (уміння застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями), мовної компетенції (знання одиниць мови та правил їх поєднання), предметної компетенції (уміння на основі активного володіння загальною лексикою відтворювати в свідомості картину світу), прагматичної компетенції (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів мовлення).

Комунікативна культура – установлення та підтримання стосунків невимушеного, добровільного спілкування, заснованого на довірі, толерантності та взаємоповазі в процесі професійних контактів.

Комунікативна поведінка – сукупність правил і традицій вербального і невербального спілкування, що склалися в тому або іншому соціумі і реалізуються у процесі комунікації.

Комунікативні якості мови – реальні властивості, характеристики її змістового наповнення і формального вираження, що складаються на основі певних типів відношень (“мова – мовлення”, “мова – мислення”, “мовлення – дійсність”, “мова – людина (адресат)”, “мова – умови спілкування” та ін.). Розрізняють такі комунікативні якості мови: правильність, точність, логічність, чистота, образність, виразність та ін.

Комунікація – процес обміну інформацією між двома чи більше особами; слово часто вживають як синонім до спілкування, однак спілкування – дещо ширше поняття, яке, крім обміну інформацією, включає інтелектуальну та психічну діяльність, спрямовану на встановлення й розвиток контактів з іншими людьми; К. здійснюють вербальними чи невербальними засобами.

Контактне (особистісне) спілкування – це таке спілкування, у процесі якого в людини, яка вступає в контакт, проявляється доброта як якість її особистості. Основна мета особистісного спілкування – забезпечення існування і представлення його внутрішнього світу, а тим самим і особистості. В умовах контактного спілкування виробляються специфічні межі не лише зовнішньої поведінки, а й „дозволеного” та „очікуваного” в цій групі розкриття внутрішнього світу особистості на межі її суверенності.

Красномовство (красномовність) – уміння майстерно, красиво й переконливо говорити, утримувати увагу аудиторії; ораторський хист; передбачає впевненість у собі, уміння доносити власні думки до слухачів у цікавій і доступній формі, вибудовувати струнку й аргументовану промову.

Культура мови – 1. окремих розділ мовознавчої науки, в якому розглядаються питання мовних норм і доцільності вживання мовних засобів у залежності від мети спілкування; 2. досконале володіння літературними нормами на всіх рівнях мовної системи в її усному і писемному різновидах, вміння користуватися мовними засобами, ясно, чітко і логічно переконливо висловлювати свою думку.

Культура мовлення – дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усної й писемної мови, що виражається в її правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм.

Культура професійного спілкування – нормативне й майстерне застосування мовно-виражальних засобів у професійній сфері (у писемній та усній, діалогічній і монологічній формах).

Культура спілкування – уміння встановлювати зворотний зв'язок, відгукуватися на думки, почуття, турботи й проблеми учасників комунікації.

Лаконічність – стисле вираження думки, комунікативна риса мовлення, яка виявляється у відсутності зайвих слів, непотрібних повторів, плутанини, тавтології, плеоназму, слів-паразитів.

Лінгвоцид – свідома, цілеспрямована політика нищення певної мови як головної ознаки етносу – нації чи народності.

Літературна мова – це оброблена, відшліфована, унормована форма загальнонародної мови, яка в писемному (рукописному чи машинописному) й усному різновидах обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності етносу: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут.

Логічність мовлення – формується на рівні мислення – мова – мовлення, залежить від міри володіння прийомами мислительної діяльності, знання законів логіки і базується на знаннях об'єктивно-реальної дійсності.

Міжособистісне спілкування – характерне для первинних груп, у яких усі члени підтримують між собою безпосередні контакти і спілкуються один із одним.

Міміка – вирази обличчя, спричинені рухами його м'язів, які виражають емоційні стани: здивування й байдужість, страх і радість, задоволення й незадоволення, гнів і спокій, порозуміння та його відсутність тощо і є міжнародним засобом спілкування.

Мова – система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства; найважливіший засіб спілкування та пізнання.

Мовленнєва компетенція – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

Мовленнєвий вплив – мовленнєва дія адресанта. Керована цільовою установкою мовного спілкування. Спрямована на зміну поведінки, психологічних станів, свідомості адресата, оцінки ним певного явища тощо.

Мовленнєвий етикет – мікросистема національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, дотримання або ж припинення спілкування.

Мовленнєвий жанр – одиниця мовлення як системно організованої репрезентації мови, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями.

Мовленнєві помилки – ненавмисні відхилення мовлення від норм мовної системи й узусу сфери спілкування, стилістичних норм, не викликані зміненими станами свідомості, патологією.

Мовленнєві уміння – уміння аналізувати тексти-взірці різних типів і стилів мовлення, визначати функції мовних одиниць у тексті, створювати власні висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації.

Мовленнєва діяльність – мовне спілкування в конкретних ситуаціях, у яких реалізується необмежена можливість створення нових змістів, нових текстів із обмеженої кількості одиниць мовної структури.

Мовлення – процес спілкування, опосередкований мовою, словом, жестами, мімікою; реалізується у двох формах – усній і писемній.

Мовна особистість – це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Мовна особистість – мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися у

повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного інтелектуального спілкування літературною мовою.

Мовна самосвідомість – усвідомлення людиною самої себе як мовної особистості, своєї мовної діяльності в соціумі.

Мовна стійкість – таке суспільно-політичне явище, в основі якого перебувають національні традиції; національна свідомість та солідарність; національна культура, духовна і матеріальна; національний мир і співробітництво з іншими народами, що живуть на території відповідного народу.

Мовне чуття – мовний смак, що забезпечує ефективну комунікативну діяльність мовця, знання ним норм сучасної літературної мови в їх зіставленні зі стилевими нормами, в зіставленні з історично мінливими літературними нормами. М. ч. ґрунтується на знанні словника національної мови, володіння граматичними законами.

«Мозковий штурм» – форма обговорення тих чи тих питань, спрямована на активізацію творчої думки з використанням засобів, які знижують критичність і самокритичність людини, а отже, підвищують її впевненість у собі й спонукають до творчих пошуків.

Монолог – розгорнуте висловлювання однієї особи, звернене до однієї людини або певного колективу одночасно для повідомлення інформації, впливу або спонукання до дії.

Національна мова – мова народу як засіб ідентифікації етносу, яка репрезентує як літературну форму загальнонародної мови, так і її територіальні й соціальні діалекти, реалізується в різноманітних варіантах мовної, мовленнєвої та національної діяльності.

Невербальна комунікація – цілеспрямований процес інформаційного обміну, знаковими системами якого можуть бути біологічно доцільні поведінкові сигнали тварин, спрямовані на сумісну адаптацію до навколишнього середовища, парамови жестів і міміки, математична й комп'ютерна символіка, мистецтво, гра, телепатичний зв'язок тощо.

Образність мови – комунікативна якість мови, орієнтована на виникнення додаткових асоціативних зв'язків, тобто вживання слів і словосполучень у їх незвичному оточенні, зокрема, їх переосмислення у тропях.

Опосередковане спілкування – це комунікація, в яку включена проміжна ланка – третя особа, технічний засіб або матеріальна річ. Опосередкування може бути репрезентоване телефоном як засобом зв'язку, написаним текстом (листом), адресованим іншій людині або посередником.

Офіційне спілкування – (лат. officialis – урядовий, службовий)

спілкування, у якому кожний учасник намагається відповідати своїй соціальній ролі, підтримувати стриманий тон, дотримуватися всіх формальностей.

Паравербальні засоби комунікації – супровідні для вербального мовлення знакові засоби, що відіграють значну роль у процесі спілкування, зокрема реалізують протишумову програму мовлення, доповнюють й уточнюють його, надають емотивності й експресивності тощо.

Пауза – (лат. pausa, від гр. pauses – припинення, зупинка в мовленні) – коротка перерва в мовленні, у звучанні музичного твору; один з елементів інтонації, що бере участь у звуковій організації речення та його частин (членуванні, виділенні відокремлених членів тощо). Пауза може бути синтаксична, попереджувальна, розділова.

Плеоназм (від гр. pleonasmos – надмірність, перебільшення) – 1) багатослів'я, зворот, який містить у собі зайві слова з однаковими чи близькими значеннями; 2) стилістична фігура, яка будується як нагромадження синонімічних висловів, утворених із близькозначних слів.

Полеміка – різновид дискусії, що передбачає наявність принципово протилежних думок у поглядах на одне й те саме питання, засвідчує конфронтацію, протистояння під час обговорення.

Послідовність мовлення – логічність та лаконічність думки.

Правильність мовлення – повна відповідність мовлення нормам літературної мови, одна з основ мовленнєвої культури.

Промова – усний публічний виступ з метою висвітлення певної інформації та впливу на розум, почуття й волю слухачів; потребує підготовки, яка залежить від досвіду мовця та обставин, за яких відбуватиметься виступ; залежно від мети, буває агітаційною, інформаційною, надихальною, переконувальною, розважальною.

Професійна мова (мова професійного спілкування) – сукупність мовних засобів, якими послуговуються представники тієї чи тієї галузі виробництва, професійної діяльності, роду занять.

Професійне спілкування – творчий процес обміну повідомленнями, організації взаєморозуміння, досягнення оптимальної взаємодії, взаємопізнання в різних видах діяльності учасників професійно спрямованої комунікації.

Публічний виступ – усна форма спілкування, що передбачає прилюдне виголошення тієї чи тієї інформації (промови, доповіді й т. ін.), тобто відбувається у присутності публіки.

Рецепція – (лат. receptio – прийняття) – сприймання мовцем (читачем, слухачем) інформації, зумовлене його попереднім досвідом та мовною компетенцією.

Реципієнт – (від лат. *recipiens* – той, що отримує, приймає) – той, хто сприймає мовну інформацію.

Риторика – філологічна дисципліна, що вивчає способи побудови художньо виразної мови; наука красномовства, ораторське мистецтво. Її місце на стику цілого ряду дисциплін – філософії, логіки, психології, лінгвістики, етики, сценічної майстерності, літературознавства. Риторика інтегрує в собі змістові компоненти цих наук.

Риторичне запитання – стилістична фігура виразності й емоційності мови, яка у формі запитання передає ствердження чи заперечення.

Риторичне звертання – стилістична фігура, що будується як висловлювання, адресована до неживого предмета, абстрактного поняття, відсутньої особи тощо.

Спілкування (комунікація) – своєрідна форма зв'язку людей у процесі їхньої пізнавально-професійної діяльності, обмін інформацією, що здійснюється за допомогою різних засобів, насамперед мови, а також дорожніх знаків, світлових, колірних, звукових сигналів, предметів-символів тощо. Засоби передачі інформації, тобто засоби спілкування поділяються на вербальні (словесні) та невербальні (несловесні). Невербальні засоби спілкування – це жести, міміка, рухи, погляд, поза, а також різні несловесні символи й знаки.

Способи спілкування – засоби регулювання інтерактивності в комунікації. Виділяють десять способів спілкування: домінантний, що виражає прагнення знизити статус обличчя співрозмовника; драматичний, що характеризується перебільшеною емоційністю мовлення; дискусійний, який передає прагнення довести якусь тезу, положення; заспокоїливий, спрямований на зниження тривожності спілкування; вражаючий, що має на меті вразити, здивувати, шокувати співрозмовника; точний, який характеризується точністю, недвозначністю висловлень; уважний, що виражає зацікавленість, увагу до партнера; дружній – як заохочення до подальшого спілкування; відкритий – як щире вираження власної думки, почуттів; натхненний, що передбачає часте використання жестикуюляції, міміки тощо.

Стиль спілкування – індивідуальна характеристика особистості, що відображає особливості роботи з людьми і технологію ухвалення рішення.

Суперечка – різновид дискусії, що передбачає словесне змагання між двома або кількома особами, при якому кожна зі сторін обстоює свою позицію.

Суржик – мовлення, у якому об'єднано лексичні та граматичні елементи різних мов без дотримання норм літературної мови; штучно змішана, нечиста мова.

Текст – (від лат. *tekstum* – тканина, зв'язок, побудова) – повідомлення, яке складається з кількох (чи багатьох) речень і має певну змістову й структурну завершеність.

Термінологія – сукупність термінів, що обслуговують певну сферу знань.

Точність мовлення – знання й використання у мовленні точних слів, словосполучень, зафіксованих у спеціальних довідниках. Треба прагнути виражати думку адекватно предмету, що є важливою передумовою якісного, ефективного мовлення, дієвої комунікації. Негативне враження може викликати та ділова людина, яка байдужа до точного вживання термінів, багатозначних слів, паронімів. Це іноді призводить до зниження її інтелектуального, професійного авторитету, професійних втрат на вході-виході інформації.

Форми мовлення – усне і писемне мовлення, що співвідноситься між собою. Для форм мовлення характерні такі ознаки: змістовність, ясність, точність, логічна послідовність, переконливість, правильність і т. ін., у той самий час вони мають свої особливості. Усне мовлення первинне за своїм походженням, а писемне – вторинне, усне мовлення відтворюється за допомогою звукової сторони мови, а писемне за допомогою графічних знаків тощо.

Функціональний мовний стиль – підсистема (різновид) літературної мови, що історично склалася в залежності від видів людської діяльності і форм суспільної свідомості, що має певну сферу функціонування і володіє специфічним набором мовних засобів; виділяють такі Ф. м. с.: розмовно-побутовий, публіцистичний, офіційно-діловий, науковий, художній, також виокремлюють епістолярний та конфесійний стилі мовлення; кожен стиль має свою сферу поширення, виконує певні функції, вирізняється характерними ознаками та системою притаманних йому лексичних засобів і стилістичних норм.

Цілісність (цілість) тексту – це функціонально-комунікативна співвіднесеність тексту з певним (конкретним) об'єктом. Цілісним не можна вважати висловлювання, позбавлене тематичної цілісності.

Швидкість мовлення – властивість мовлення, що полягає у кількості виголошених мовних елементів за одиницю часу.

Якості мовлення – це його реальні змістові та формальні властивості, як-от: правильність, чистота, точність, виразність, багатство, логічність,доречність.

Харчук Л. В. Формування та системна організація української електроенергетичної терміносистеми. С. 346–369. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/dis_kharchuk.pdf

***Короткий тлумачний словник основних термінів
електроенергетики***

Адміністратор комерційного обліку електричної енергії (адміністратор комерційного обліку) – суб’єкт ринку електричної енергії, який забезпечує організацію та адміністрування комерційного обліку електричної енергії на ринку електричної енергії, а також виконує функції центральної агрегації даних комерційного обліку на ринку електричної енергії.

Адміністратор розрахунків – суб’єкт ринку електричної енергії, який забезпечує організацію роботи ринку електричної енергії та проведення розрахунків на балансувальному ринку та ринку допоміжних послуг.

Акредитація постачальника послуг комерційного обліку (акредитація) – документальне засвідчення адміністратором комерційного обліку правочинності та компетентності відповідного суб’єкта господарювання надавати послуги комерційного обліку на ринку електричної енергії у порядку, встановленому кодексом комерційного обліку.

Акумулятор – (з лат. accumulator – збирач) прилад для накопичення електричної енергії з метою подальшого її використання: 1) електричний акумулятор перетворює електричну енергію в хімічну і за необхідністю забезпечує зворотнє перетворення, використовують як автономне джерело енергії (наприклад, на транспорті); 2) гідравлічний (пневматичний) акумулятор накопичує рідину (газ), яка надходить від компресорів, і віддає її в моменти найбільших витрат, використовують для вирівнювання тиску або витрати рідини (газу) у гідравлічних і пневматичних установках; 3) тепловий акумулятор накопичує тепло (наприклад, за рахунок підвищення тиску пари в казані), яке може бути використано для покриття піку теплового навантаження; 4) інерційний акумулятор перетворює роботу зовнішніх сил у кінетичну енергію з наступним її використанням, найчастіше в якості такого акумулятора застосовують обертовий маховик.

Алгоритм оптового ринку електричної енергії – порядок розподілу уповноваженим банком коштів з поточних рахунків із спеціальним

режимом використання без платіжних доручень, який встановлюється національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Алгоритм розподілу коштів – порядок розподілу уповноваженим банком коштів з поточних рахунків із спеціальним режимом використання без платіжних доручень, який встановлюється національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, відповідно до Закону.

Атомна електрична станція (АЕС) – атомна станція, призначена для виробництва електричної енергії.

Балансувальний ринок електричної енергії (балансувальний ринок) – ринок, організований системним оператором з метою балансування обсягів виробництва (відпуску) та імпорту електричної енергії і споживання та експорту електричної енергії, врегулювання системних обмежень в об'єднаній енергетичній системі України, а також фінансового врегулювання небалансів електричної енергії.

Ват-година (Вт/год, W/h) – позасистемна одиниця енергії, роботи. Зазвичай використовується при вимірюваннях роботи, енергії електричного струму. Ват/год дорівнює роботі, яка здійснюється електричним струмом потужністю 1 Вт протягом 1 год.

Вертикально інтегрована господарська організація – суб'єкт господарювання, який разом з особами, пов'язаними з ним прямо або опосередковано відносинами контролю, здійснює передачу або розподіл і щонайменше одну із функцій з виробництва або постачання електричної енергії.

Виробник електричної енергії (виробник) – суб'єкт господарювання, який володіє або користується на законних підставах генеруючими потужностями, виробляє електричну енергію з метою її продажу на ринку електричної енергії, та/або надає допоміжні послуги відповідно до вимог Закону.

Виробник енергії – організація незалежно від організаційно-правової форми, яка здійснює виробництво й відпуск електричної енергії (потужності) і/або теплової енергії (потужності) в мережі для подальшої переробки, транспортування, розподілу й продажу споживачам.

Виробництво електричної енергії – господарська діяльність, пов'язана з перетворенням енергетичних ресурсів будь-якого походження, у тому числі альтернативних джерел енергії, на електричну енергію за допомогою технічних засобів з метою її продажу на підставі договору.

Виробництво енергії (генерація) – діяльність організацій незалежно

від організаційно-правової форми з виробництва та продажу електричної енергії (потужності) і/або теплової енергії (потужності) на оптовий або роздрібні ринки для подальшого перетворення, передачі, розподілу та продажу споживачам.

Відновлювальні джерела енергії – енергія сонця, вітру, тепла землі, природного руху водних потоків, а також енергія існуючих у природі перепадів температур.

Вітрова електростанція – група вітрових електричних установок або окрема вітрова електроустановка, устаткування і споруди, розташовані на одній території, які функціонально зв'язані між собою і становлять єдиний комплекс, призначений для вироблення електроенергії шляхом перетворення кінетичної енергії вітру в електричну енергію.

Вітрова електроустановка – електрична установка, що перетворює кінетичну енергію вітру на електричну енергію.

Вітроенергетика – галузь енергетики, пов'язана з розробкою методів і засобів для перетворення енергії вітру в механічну, теплову чи електричну енергію.

Гарантія походження електричної енергії – документ, виданий суб'єктом, уповноваженим Кабінетом Міністрів України, на запит виробника електричної енергії, який підтверджує, що частка або визначена кількість електричної енергії вироблена з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями).

Гарантований покупець електричної енергії за “зеленим” тарифом (гарантований покупець) – суб'єкт господарювання, що відповідно до Закону купує електричну енергію у виробників, яким встановлено “зелений” тариф.

Гарантований постачальник електричної енергії (гарантований електропостачальник) – електропостачальник, який здійснює постачання електричної енергії виключно на закріпленій території та зобов'язаний укласти договір на постачання електричної енергії з будь-яким споживачем електричної енергії, який до нього звернувся і розташований на території здійснення його ліцензованої діяльності з постачання електричної енергії.

Граничні показники – визначені в умовах і правилах здійснення господарської діяльності з виробництва електричної енергії величина встановленої потужності електростанції або обсяг річного відпуску нею електричної енергії в об'єднану енергетичну систему України, у разі перевищення яких продаж електричної енергії має здійснюватися на ринку двосторонніх договорів та/або на ринку “на добу наперед” та балансувальному ринку.

Двосторонній договір купівлі-продажу електричної енергії (двосторонній договір) – договір, за яким здійснюється купівля-продаж електричної енергії на ринку двосторонніх договорів між двома суб'єктами господарювання, що мають право здійснювати купівлю-продаж електричної енергії на цьому ринку.

Договір купівлі-продажу електричної енергії на ринку “на добу наперед” (договір на ринку “на добу наперед”) – одночасне прийняття учасником торгів “на добу наперед” і оператором ринку прав та зобов'язань з купівлі-продажу продуктів електроенергії за результатами проведення відповідних торгів “на добу наперед”.

Допоміжні заходи із забезпечення сталого функціонування об'єднаної енергетичної системи України – комплекс робіт з контролю за технічним станом та організацією експлуатації енергетичного обладнання, з розроблення та впровадження протиаварійних заходів, з розроблення нормативних документів, науково-дослідних та проектно-конструкторських рішень.

Допоміжні послуги – послуги, визначені законом та правилами ринку, які системний оператор закуповує у постачальників допоміжних послуг для забезпечення сталої і надійної роботи об'єднаної енергетичної системи України та якості електричної енергії відповідно до встановлених стандартів.

Доступ до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж – право електропостачальника на отримання послуги з передачі електричної енергії міждержавними електричними мережами з метою експорту та/або імпорту електричної енергії, набуте відповідно до закону.

Доступна пропускна спроможність – величина максимальної потужності електричної енергії, що може бути передана з енергетичної системи однієї країни до енергетичної системи іншої країни у відповідному напрямку за умови гарантованого забезпечення безпеки і надійності функціонування об'єднаної енергетичної системи України.

Екологічна броня електропостачання споживача – мінімальний рівень споживання електричної енергії споживачем (крім побутових споживачів), який забезпечує передумови для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Електрична мережа – сукупність електроустановок для розподілу електричної енергії, що складається з підстанцій, розподільних пристроїв, повітряних і кабельних ліній електропередачі. По електричній мережі здійснюється розподіл електроенергії від електростанцій до споживачів.

Електрична підстанція – електроустановка, призначена для

перетворення й розподілу електричної енергії. Підстанції складаються із трансформаторів, збірних шин і комутаційних апаратів, а також допоміжного устаткування: пристроїв релейного захисту й автоматики, вимірювальних приладів.

Електрична станція (електростанція) – підприємство, що виробляє електричну, а в окремих випадках і теплову (теплоенергоцентрально) енергію. Залежно від джерела енергії розрізняють теплові електростанції (паротурбінні, газотурбінні й ін.), гідроелектростанції, сонячні, геотермальні, приливні і вітрові електростанції. До різновиду теплових електростанцій відносять атомні електростанції.

Електричне навантаження – сумарна електрична потужність, що витрачається всіма споживачами електроенергії, приєднаними до мережі, включаючи потужність, що витрачається на покриття втрат у процесі передачі й перетворення енергії.

Електричний генератор – пристрій для перетворення різних видів енергії (механічної, хімічної, теплової і т. д.) в електричну.

Електричний лічильник – прилад для обліку споживання (витрат) електроенергії в мережах змінного або постійного струму.

Електроенергетика – галузь економіки України, що забезпечує споживачів енергією.

Електроенергетична (електрична) система – сукупність електричних частин електростанцій, електричних мереж і споживачів електроенергії, які пов'язані загальною і безперервною процесу виробництва, розподілу та споживання електроенергії. Електрична система – це частина енергосистеми, за винятком теплових мереж і теплових споживачів.

Електроенергія – широко розповсюджений термін, який використовується для визначення кількості енергії, що віддається електростанцією в електричну мережу чи отримується з мережі споживачем. Одиниця виміру – кіловат на год (кВт/год).

Електропередавальна організація – суб'єкт господарювання, який здійснює підприємницьку діяльність з передачі електричної енергії відповідно до ліцензії.

Електропередавальне підприємство – суб'єкт господарювання, що здійснює діяльність з передачі електричної енергії відповідно до ліцензії.

Електропостачальник – гарантований та/або незалежний постачальник електричної енергії, який діє відповідно до ліцензії.

Електророзподільне підприємство – суб'єкт господарювання, що здійснює діяльність з розподілу електричної енергії відповідно до ліцензії.

Електростанція – електроустановка або група електроустановок, призначених для виробництва електричної енергії або комбінованого виробництва електричної та теплової енергії.

Електроустановка – комплекс взаємопов'язаних устаткування і споруд, що призначаються для виробництва або перетворення, передачі, розподілу чи споживання електричної енергії.

Енергетика – 1) енергетична наука про закономірність процесів і явищ, прямо чи опосередковано пов'язаних з отриманням, перетворенням, передачею, розподілом і використанням різних видів енергії; про вдосконалення методів прогнозування і експлуатації енергетичних систем, збільшення коефіцієнту корисної дії (ККД) енергетичних установок і зменшення їх впливу на навколишнє природне середовище; 2) енергосистема, паливно-енергетичний комплекс країни, область народного господарства, що охоплює енергетичні ресурси, виробництво, перетворення, передачу і використання різних видів енергії.

Енергетична безпека – стан електроенергетики, який гарантує технічно та економічно безпечне задоволення поточних і перспективних потреб споживачів в енергії та охорону навколишнього природного середовища.

Енергетичний ресурс – носій енергії, що використовується в даний час або може бути використаний у перспективі.

Енергія – 1) електрична чи тепла енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики і є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу; 2) загальна кількісна міра різних форм руху матерії. У фізиці різним фізичним процесам відповідає той чи інший вид енергії: механічна, тепла, електромагнітна, гравітаційна, ядерна і т. д. Внаслідок існування закону збереження енергії, поняття енергії зв'язує воедино всі явища природи.

Енергогенерувальні компанії – учасники оптового ринку електричної енергії України, які володіють чи користуються генеруючими потужностями, виробляють та продають електричну енергію.

Енергозбереження – реалізація правових, організаційних, наукових, виробничих, технічних й економічних заходів, спрямованих на ефективне використання енергетичних ресурсів та залучення відновлюваних джерел енергії.

Енергопостачальники – учасники оптового ринку електричної енергії України, які купують електричну енергію на цьому ринку з метою її продажу та/або постачання споживачам або з метою її експорту та/або імпорту.

Енергопостачання – забезпечення споживача всіма видами енергії та

палива.

Енергосистема – паливно-енергетичний комплекс країни, область народного господарства, що охоплює енергетичні ресурси, виробництво, перетворення, передачу й використання різних видів енергії. В межах України діє Єдина енергетична система.

Збут електроенергії (потужності) – продаж кінцевим споживачам електричної енергії (потужності) виробниками електричної енергії (потужності) та збутовими компаніями.

“Зелений” тариф – спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об’єктах електроенергетики, у тому числі на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями).

Змінний струм – електричний струм, що змінюється в часі.

Кваліфікований споживач електричної енергії (кваліфікований споживач) – споживач електричної енергії, який може вільно обирати електропостачальника та безпосередньо укладати з ним договір на обсяг власного споживання електричної енергії.

Кваліфікований споживач – юридична або фізична особа-споживач електроенергії, обсяг споживання якого вище деякого значення, встановленого нормативними актами, і електроустановки якого обладнані метрологічно атестованою системою вимірів, що дозволяє здійснювати погодинний облік електроенергії.

Кліринг на ринку електричної енергії – система безготівкових розрахунків через уповноважений банк, яка враховує взаємні фінансові вимоги та зобов’язання суб’єктів ринку щодо операцій з електричною енергією (продуктами електроенергії) і послуг, наданих на ринку електричної енергії, та завершуються платежем на різницю між сумами вимог та зобов’язань суб’єктів ринку, в тому числі за рахунок наданих фінансових гарантій.

Кодекс електричних мереж – зведення вимог та правил, які регулюють взаємовідносини системного оператора, електропередавального підприємства, електророзподільних підприємств, виробників, електропостачальників і споживачів електричної енергії щодо планування, розвитку та експлуатації об’єднаної енергетичної системи України та доступу до електричних мереж.

Кодекс комерційного обліку електричної енергії (кодекс комерційного обліку) – зведення вимог та правил щодо провадження комерційного обліку електричної енергії та надання послуг

комерційного обліку електричної енергії на ринку електричної енергії.
Комерційний облік електричної енергії – сукупність процесів та процедур із забезпечення формування даних щодо обсягів відпущеної, переданої, розподіленої, спожитої, імпортованої та експортованої електричної енергії у визначений проміжок часу з метою використання таких даних для здійснення розрахунків між суб'єктами ринку електричної енергії.

Комерційний облік електроенергії (розрахунковий облік) – організація вимірів обсягів поставки електроенергії з використанням метрологічно атестованих вимірювальних систем, здійснюваних з точністю, встановленою в нормативно-технічній документації для виконання комерційних розрахунків.

Комерційний постачальник (трейдер) оптового ринку – юридична або фізична особа, яка діє від свого імені та здійснює купівлю електричної енергії на ринку для наступного її перепродажу покупцям.

Конкурентний ринок електроенергії – всі торговельні відносини між покупцями й продавцями електроенергії, АТС і Системним оператором на підставі конкурентних цін.

Коротке замикання – не передбачене нормальними умовами роботи з'єднання ланок електричного ланцюга, що мають різні потенціали, або з іншими ланцюгами через малий опір (наприклад, при торканні неізольованих проводів електричної мережі між собою).

Лінія електропередачі (ЛЕП) – система обладнання з проводів (кабелів) та допоміжних пристроїв для передачі електричної енергії від електростанцій до споживачів.

Магістральна електрична мережа – електрична мережа, призначена для передачі електричної енергії від виробника до пунктів підключення місцевих (локальних) мереж.

Мала гідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої становить більше 1 МВт, але не перевищує 10 МВт.

Мережа (електрична чи тепла) – сукупність енергетичних і трубопроводних установок для передачі та розподілу електричної енергії, гарячої води та пари.

Мережеве обмеження – обмеження пропускної здатності електричної мережі.

Міждержавна електрична мережа – електрична мережа, призначена для передачі електричної енергії між державами.

Мікрогідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої не перевищує 200 КВт.

Мінігідроелектростанція – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої становить більше 200 КВт, але не перевищує 1 МВт.

Місце забезпечення (точка забезпечення) потужності (замовленої до приєднання) – місце (точка) в існуючих електричних мережах електропередавальної організації, від якого електропередавальна організація забезпечує розвиток електричних мереж з метою приєднання електроустановки замовника відповідної потужності або приєднання генеруючих потужностей.

Місце приєднання (точка приєднання) електроустановки – існуюча або запроектована межа балансової належності електроустановок споживача або замовника.

Місцева (локальна) електрична мережа – приєднана електрична мережа, призначена для розподілу електричної енергії від магістральної мережі та/або електричної станції до споживача.

Навантаження на регульованому ринку – фізично вимірювана величина електричної потужності, що відбиває кількість електроенергії, яка вироблена, спожита або передана за розрахунковий інтервал часу за цінами регульованого ринку.

Надзвичайна ситуація в державі – це ситуація, при якій спрацьовується запас палива на об'єктах електроенергетики нижче встановлених нормативів або спрацьовується запас води у водосховищах нижче встановлених екологічних вимог.

Надзвичайна ситуація в об'єднаній енергетичній системі України – ситуація, за якої виникає загроза порушення режиму роботи об'єднаної енергетичної системи України або її окремих частин, зокрема, внаслідок дефіциту електричної енергії та/або потужності, зниження частоти нижче гранично допустимих меж, порушення режиму допустимих перетоків і перевантаження мережевих елементів, зниження напруги в контрольних точках енергосистеми до аварійного рівня.

Небаланс електричної енергії – різниця між фактичними обсягами відпуску або споживання чи експорту або імпорту електричної енергії сторони, відповідальної за баланс, та акцептованими системним оператором (адміністратором розрахунків) договірними обсягами купівлі та/або продажу чи експорту або імпорту електричної енергії, визначеними відповідно до правил ринку.

Незалежний електропостачальник – електропостачальник, який здійснює постачання електричної енергії кваліфікованому споживачу на умовах, визначених за результатами домовленостей із споживачем, або використовує її для власних потреб.

Непродуктивна витрата енергетичних ресурсів – витрата енергетичних ресурсів, викликана недотриманням вимог, встановлених державними стандартами, а також порушенням вимог, встановлених іншими нормативними актами, технологічними регламентами й паспортними даними для діючого устаткування.

Нормативно-технічний документ – норми, правила, інструкції та стандарти, прийняті та зареєстровані в порядку, встановленому законодавством, щодо забезпечення належного технічного стану електричних, теплових, тепловикористовувальних установок і мереж.

Об'єднана енергетична система України – сукупність електростанцій, електричних і теплових мереж, інших об'єктів електроенергетики, які об'єднані спільним режимом виробництва, передачі та розподілу електричної і теплової енергії при централізованому управлінні цим режимом.

Об'єкт електроенергетики – електрична станція (крім ядерної частини атомної електричної станції), електрична підстанція, електрична мережа, підключені до об'єднаної енергетичної системи України, а також котельня, підключена до магістральної теплової мережі, магістральна тепла мережа.

Оператор ринку – оператор ринку “на добу наперед”, який забезпечує організацію купівлі–продажу електричної енергії на наступну добу на відповідному ринку згідно з отриманою ліцензією.

Операційна безпека функціонування об'єднаної енергетичної системи України – здатність об'єднаної енергетичної системи України забезпечити її надійне функціонування з нормативними показниками якості послуг з розподілу та постачання електричної енергії у звичайних умовах та в умовах надзвичайних ситуацій.

Оптове постачання електричної енергії – купівля електричної енергії, формування її оптової ціни та продаж електричної енергії за оптовою ціною енергопостачальникам.

Оптовий ринок електроенергії (ОРЕ) – ринок, що створюється суб'єктами господарської діяльності для купівлі-продажу електричної енергії на підставі договору; сукупність регульованого й конкурентного ринків.

Особливо важливі об'єкти електроенергетики – об'єкти, які забезпечують стаке функціонування об'єднаної енергетичної системи України, руйнація або пошкодження яких призведе до порушення електропостачання господарюючих суб'єктів і населення, можливих людських жертв і значних матеріальних збитків.

Паливно-енергетичні ресурси – сукупність різних видів палива й енергії (продукція нафтовидобувної, газової, вугільної, торф'яної й

сланцевої промисловості, електроенергія атомних і гідроелектростанцій, а також місцевих видів палива), якими користується країна для забезпечення виробничих, побутових та експортних потреб.

Паливо – горючі речовини, які застосовуються для одержання при їхньому спалюванні теплової енергії. За походженням паливо ділиться на природне (нафта, вугілля, природний газ, горючі сланці, торф, деревина) і штучне (кокс, моторні палива, генераторні гази та ін.), за агрегатним станом на тверде, рідке й газоподібне. Основна характеристика палива – теплота згоряння. У зв'язку з розвитком техніки термін „паливо” застосовується у більш широкому змісті й поширився на всі матеріали, які служать джерелом енергії.

Пересилання електричної енергії (потужності) – надання комерційними організаціями незалежно від організаційно-правової форми – суб'єктами оптового ринку електроенергії послуг з передачі електроенергії (потужності) магістральними лініями електропередачі від виробника до пунктів підключення місцевих (локальних) мереж.

Пересувна електростанція – електростанція, переважно тепла, устаткування якої розміщено на судні, залізничній платформі, шасі автомобіля тощо. Джерелом механічної енергії на пересувній електростанції зазвичай є дизельні установки та газові турбіни.

Перехресне субсидіювання – практика диференціювання тарифів на електроенергію по групах споживачів, заснована на позаекономічному перерозподілі загального тягара платежів за електроенергію. Перехресне субсидіювання приводить до зниження платіжного тягара на одних споживачів за рахунок збільшення платіжного тягара на інших споживачів.

Побутовий споживач електричної енергії (побутовий споживач) – фізична особа, яка використовує електричну енергію для забезпечення власних побутових потреб, що не включають професійну та комерційну діяльність, на підставі договору про постачання електричної енергії з електропостачальником.

Повітряні лінії електропередачі (ПЛ, ПЛЕП) – конструкції для передачі електроенергії на відстань по проводах. Основними конструктивними елементами ПЛ є електричні проводи, троси, опори, ізолятори й лінійна арматура. Проводи призначені для передачі електроенергії. У верхній частині опор над проводами для захисту ПЛ від грозових перенапруг монтують грозозахисні троси. Опори підтримують проводи і троси на певній висоті над рівнем землі або води. Ізолятори ізолюють проводи від опори. За допомогою лінійних арматур проводи закріплюються на ізоляторах, а ізолятори на опорах.

У деяких випадках проводи ПЛ за допомогою ізоляторів і лінійної арматури прикріплюються до кронштейнів інженерних споруд.

Повне споживання – сукупність споживання електроенергії на регульованому й конкурентному ринку.

Погрішність тракту вимірів – сукупна погрішність всіх пристроїв вимірювальної системи електроенергії, що включає погрішності, внесені вимірювальними трансформаторами струму й напруги, витратою напруги в кабелях зв'язку від вимірювальних трансформаторів до лічильників, а також погрішністю комунікацій, що доставляють дані показників лічильників у центр виконання комерційних розрахунків.

Показник енергоефективності – абсолютна або питома величина споживання чи витрат енергетичних ресурсів для продукції будь-якого призначення, встановлена державними стандартами.

Покупець оптового ринку електроенергії – особа, що має право здійснення покупок електроенергії на регульованому та конкурентному ринку. Відповідно до запропонованої моделі покупцями є: кваліфіковані споживачі, агенти кваліфікованих споживачів, конкурентні й регульовані збутові компанії, оператори експорту.

Послуги комерційного обліку електричної енергії (послуги комерційного обліку) – визначені законом послуги/роботи із забезпечення комерційного обліку електричної енергії на ринку електричної енергії.

Постачальник допоміжних послуг – виробник, електропостачальник та/або кваліфікований споживач електричної енергії, який відповідає встановленим правилами ринку вимогам щодо надання допоміжних послуг та зареєстрований відповідно до правил ринку для надання таких послуг, та інші особи, визначені законом.

Постачальник послуг комерційного обліку – суб'єкт господарської діяльності, який надає послуги комерційного обліку на ринку електричної енергії відповідно до вимог закону.

Постачання електричної енергії – господарська діяльність електропостачальників на роздрібному ринку із забезпечення споживачів електричною енергією відповідно до умов укладеного договору про постачання електричної енергії.

Поточні рахунки із спеціальним режимом використання – рахунки електропостачальників, системного оператора, електропередавального підприємства, оператора ринку, гарантованого покупця, Фонду врегулювання вартісного дисбалансу та виробників електричної енергії на атомних електричних станціях та гідроелектростанціях (крім мікро-, міні- та малих гідроелектростанцій), відкриті в уповноваженому банку

і призначені для забезпечення проведення розрахунків відповідно до закону.

Правила ринку “на добу наперед” – нормативно–правовий акт, який встановлює правові, організаційні та економічні засади функціонування ринку “на добу наперед” та регулює відносини між оператором ринку та учасниками цього ринку.

Правила ринку електричної енергії (правила ринку) – нормативно–правовий акт, який встановлює правові, організаційні та економічні засади функціонування ринку електричної енергії та регулює відносини між суб’єктами цього ринку.

Приєднання електроустановки (приєднання) – надання електропередавальною організацією послуги замовнику із створення технічної можливості для пересилання (прийняття) в місце приєднання електроустановки замовника відповідної потужності до електричних мереж електропередавальної організації (у тому числі новозбудованих) електричної енергії необхідного обсягу з дотриманням показників її якості та надійності.

Продавець оптового ринку електроенергії – особа, що має право здійснення поставок електроенергії на регульованому й конкурентному ринку. Відповідно до запропонованої моделі продавцями є: генеруючі компанії, агенти генеруючих компаній, оператори імпорту.

Продукт на ринку електричної енергії “на добу наперед” (продукт електроенергії) – уніфікований погодинний обсяг електричної енергії, який продається (купується) в ході торгів “на добу наперед” згідно з правилами ринку “на добу наперед”.

Реактор електричний – високовольний електричний апарат (у вигляді котушки індуктивності) для обмеження струму короткого замикання (КЗ) і підтримки достатньої напруги на шинах розподільного пристрою при короткому замиканні в мережі.

Ринок двосторонніх договорів купівлі-продажу електричної енергії (ринку двосторонніх договорів) – система відносин між учасниками ринку щодо купівлі–продажу електричної енергії за двосторонніми договорами відповідно до вимог Закону поза ринком “на добу наперед”, балансувальним ринком та роздрібним ринком електричної енергії.

Ринок допоміжних послуг – система відносин, що виникають у зв’язку з придбанням системним оператором допоміжних послуг у постачальників допоміжних послуг.

Ринок електричної енергії “на добу наперед” (ринку “на добу наперед”) – система відносин між учасниками ринку “на добу наперед” та оператором ринку щодо купівлі–продажу електричної енергії (продуктів електроенергії) на наступну за днем проведення торгів добу.

Ринок електричної енергії (ринок електричної енергії України) – система відносин, які виникають між суб'єктами ринку при здійсненні купівлі-продажу електричної енергії та/або допоміжних послуг, передачі та розподілі електричної енергії електричними мережами, постачанні електричної енергії споживачам.

Рівноважна ціна – результат зіставлення кривих сукупної пропозиції та попиту і визначення проекції точки їхнього перетину на вісь ціни.

Розвиток електричних мереж – нове будівництво, реконструкція або технічне переоснащення об'єктів електроенергетики.

Роздрібний ринок електричної енергії – система відносин, які виникають між електропостачальником та споживачем електричної енергії, а також електророзподільним підприємством у процесі постачання електричної енергії.

Розподіл електричної енергії – транспортування електричної енергії місцевими (локальними) електричними мережами на підставі договору.

Розподіл електричної енергії (потужності) – надання комерційними організаціям незалежно від організаційно-правової форми – суб'єктами оптового й роздрібного ринків послуг з поставок електричної енергії (потужності) споживачам по електричних мережах.

Середньозважена ціна – ціна для споживачів регульованого ринку, визначена як відношення суми виторгу, яка необхідна для розрахунків з усіма виробниками даного виду товару, до сумарного споживання цього товару споживачами.

Системний оператор – суб'єкт ринку електричної енергії, що здійснює відповідно до ліцензії централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління об'єднаною енергетичною системою України, підтримання балансу в об'єднаній енергетичній системі України та забезпечення паралельної роботи з енергетичними системами інших держав.

Системний оператор (СО) – юридична особа, яка надає системні послуги всім учасникам ринку електроенергії на підставі Правил ринку та договору, укладеного між системним оператором та кожним учасником ринку.

Системні обмеження – обставини, обумовлені необхідністю забезпечення функціонування об'єднаної енергетичної системи України в межах гранично допустимих значень, за яких можливе відхилення від оптимального розподілу навантаження генеруючих потужностей, відповідно до їх договірних обсягів відпуску електричної енергії та/або оптимального розподілу навантаження генеруючих потужностей відповідно до пропозицій (заявок) на балансувальному ринку.

Собівартість продукції – економічний показник, що включає в себе витрати на виробництво та оплату праці. Повна собівартість включає поточні витрати не тільки на виробництво, але й на реалізацію продукції.

Споживач електричної енергії – суб'єкт господарювання або фізична особа, що використовує електричну енергію для власних потреб на підставі договору про постачання електричної енергії з електропостачальником або інших підставах, передбачених законом.

Споживачі енергії – суб'єкти господарської діяльності та фізичні особи, що використовують енергію для власних потреб на підставі договору про її продаж та купівлю.

Споживчий (роздрібний) ринок електричної енергії – сфера купівлі-продажу електричної енергії (потужності) здійснюваної між енергопостачальними організаціями та споживачами.

Стабілізація напруги – автоматична підтримка на необхідному рівні величини електричної напруги за допомогою спеціального пристрою при перепадах напруги в мережі. Для стабілізації змінної напруги зазвичай використовується феромагнітні або електронні стабілізатори, постійної напруги – напівпровідникові стабілізатори.

Стандартне приєднання – приєднання електроустановки (крім електроустановок, призначених для виробництва електричної енергії) замовника до діючих мереж електропередавальної організації на відстань, що не перевищує 300 метрів по прямій лінії від місця забезпечення потужності до місця приєднання, яке диференціюється за ступенями потужності: перший ступінь – до 16 кВт включно; другий ступінь – від 16 кВт до 50 кВт включно; третій ступінь – від 50 кВт до 160 кВт включно.

Сторона, відповідальна за баланс, – учасник ринку, який взяв на себе зобов'язання, а у разі об'єднання в балансувальну групу – у тому числі за інших сторін, відповідальних за баланс, щодо відпуску та/або споживання та/або експорту та/або імпорту електричної енергії в обсягах, що акцептовані системним оператором (адміністратором розрахунків) в погодинному добовому графіку відпуску та/або споживання або експорту або імпорту електричної енергії, та щодо врегулювання небалансів електричної енергії.

Суб'єкт ринку електричної енергії (суб'єкт ринку) – виробник, електропостачальник, електропередавальне підприємство, електро-розподільне підприємство, оператор ринку та гарантований покупець, які в установленому законом порядку отримали доступ до ринку електричної енергії; системний оператор, адміністратор розрахунків, адміністратор комерційного обліку, постачальник послуг комерційного

обліку, Фонд врегулювання вартісного дисбалансу, а також споживач електричної енергії.

Суб'єкти електроенергетики – суб'єкти господарської діяльності незалежно від їх відомчої належності та форм власності, що займаються виробництвом, передачею, розподілом, постачанням електричної енергії та теплової енергії при централізованому теплопостачанні, а також суб'єкт господарської діяльності, що здійснює централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління.

Тарифи на електроенергію – система цінових ставок, за якими здійснюються розрахунки за електричну енергію, а також за відповідні послуги.

Торги електричною енергією на ринку “на добу наперед” (торги “на добу наперед”) – процес визначення обсягів та ціни (цін) на електричну енергію (продукти електроенергії) на розрахункові періоди наступної за днем проведення торгів доби відповідно до правил ринку “на добу наперед”.

Трансформатор електричний – пристрій, що перетворює змінний струм однієї напруги в змінний струм іншої напруги. Основні типи електричних трансформаторів – силові, вимірювальні, імпульсні.

Трансформаторна підстанція – призначена для підвищення або зниження напруг в електричній мережі та для розподілу електроенергії. Підстанція складається з силових трансформаторів, пристроїв автоматичного керування й захисту, розподільних пристроїв та ін. Трансформаторні підстанції, які підвищують напругу, зазвичай встановлюються на електростанціях, знижувальні – в місцях споживання електроенергії.

Тягова підстанція – призначена головним чином для передачі електроенергії від лінії електропередач у контактну мережу залізниць.

Уповноважений банк – визначена Кабінетом Міністрів України разом з Національним банком України банківська установа, яка обслуговує поточні рахунки із спеціальним режимом використання учасників оптового ринку електричної енергії.

Уповноважений банк ринку електричної енергії (уповноважений банк) – визначена Кабінетом Міністрів України разом з Національним банком України банківська установа, яка обслуговує поточні рахунки із спеціальним режимом використання та на договірних засадах виконує функції адміністратора Фонду врегулювання вартісного дисбалансу.

Учасник балансування – учасник ринку, який відповідає вимогам правил ринку щодо участі у балансуванні обсягів виробництва (відпуску) та імпорту і споживання та експорту електричної енергії в об'єднаній енергетичній системі України, яке здійснюється на

балансувальному ринку, та зареєстрований відповідно до правил ринку для участі у балансуванні.

Учасник ринку “на добу наперед” – виробник, електропостачальник, електропередавальне підприємство, електророзподільне підприємство та гарантований покупець, які отримали доступ до ринку електричної енергії і підписали договір про участь у ринку “на добу наперед”.

Учасник ринку електричної енергії (учасник ринку) – суб’єкт ринку, який отримав доступ до ринку електричної енергії з метою купівлі-продажу електричної енергії та/або надання допоміжних послуг на ринку електричної енергії.

Учасник ринку – загальна назва продавців і покупців оптового ринку електроенергії.

Учасники оптового ринку електричної енергії України – суб’єкти господарської діяльності, які продають та купують електричну енергію на оптовому ринку електричної енергії України на підставі договору.

Фідер – (англ. feeder, від лат. feed харчувати) 1) у радіотехніці – лінія передачі; прилад, який здійснює передачу електромагнітних хвиль; 2) в електроенергетиці – розподільна кабельна або повітряна лінія електропередачі.

Централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління – оперативне управління об’єднаною енергетичною системою України із забезпеченням надійного і безперебійного, з додержанням вимог енергетичної безпеки, постачання електричної енергії споживачам.

Черга будівництва електричної станції – група електричних установок або окрема установка, устаткування і споруди, розташовані на одній території, які функціонально зв’язані між собою і становлять єдиний комплекс, призначений для вироблення електроенергії, що відповідно до проектної документації на будівництво є визначеною частиною об’єкта електроенергетики.

Харчук Л. В. Формування та системна організація української електроенергетичної терміносистеми. С. 378–393. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/dis_kharchuk.pdf

Список абревіатур української електроенергетичної термінології

АБ – акумуляторна батарея
АБЖ – агрегат безперебійного живлення
АВВП – автоматика виділення власних потреб
АВВС – автоматика відвернення втрати стійкості
АВЛ – автоматика вимкнення лінії
АВПА – апаратура високочастотна протиаварійної автоматики
АВР – 1) автоматичне ввімкнення резерву; 2) автоматичне повторне вмикання резервного живлення
АГП – автомат гасіння поля
АД – 1) автоматика ділення; 2) асинхронний двигун
АДД – автоматичне дозування діянь
АЕС – атомна електрична станція; атомна електростанція
АЗ – аварійний захист
АЗГ – автоматичне завантаження генераторів
АЗД – автоматичне запам'ятовування доз керуючих діянь
АЗПС – автоматика запобігання порушення стійкості
АКА – апаратура команд автоматики
АККР – автоматика керування компенсаційним реактором
АКПА-В – апаратура каналів протиаварійної автоматики, високочастотна
АЛАР – автоматика ліквідації асинхронного режиму
АМ – асинхронна машина
АНКА – апаратура низькочастотна каналів автоматики
АОПН – автоматика обмеження підвищення напруги
АОПУ – автоматика обмеження перевантаження устаткування
АОПЧ – автоматика обмеження підвищення частоти
АПАТ – автоматика від перевантаження автотрансформатора
АПВ – автоматичне повторне ввімкнення; автоматичне повторне вмикання
АПВОС – автоматичне повторне вмикання з очікуванням синхронізму
АПВУС – автоматичне повторне вмикання з уловлюванням

синхронізму

АПН – автоматика від підвищення напруги

АПУ – автоматичне повторне увімкнення

АР – асинхронний режим

АР ПП – автоматика розвантаження при перевищенні потужності

АР ПС – автоматика розвантаження при перевищенні струму

АР ПФК – автоматика розвантаження при перевищенні фазового кута

АРВГ – автоматика розвантаження при вимиканні генераторів

АРВДЛ – автоматика розвантаження при вимкненні 2-х ліній

АРВЛ – автоматика розвантаження при вимиканні ЛЕП; автоматика розвантаження при вимкненні лінії

АРДП – автоматика розвантаження при динамічному перевантаженні

АРДПМ – автоматика розвантаження та ділення при перевищенні потужності

АРЗ – автоматичне регулювання збудження; автоматичний регулятор збудження

АРЗ СД – автоматичний регулятор збудження сильної дії

АРЗ СДН – автоматичний регулятор збудження сильної дії напівпровідниковий

АРКЗ – автоматика розвантаження при близьких і затяжних коротких замиканнях

АРП – автоматичне регулювання потужності

АРС – автоматика розвантаження станції

АРС ВЛ – автоматика розвантаження станції при відключенні лінії

АРС ПС – автоматика розвантаження станції при перевантаженні по струму

АРСП – автоматика розвантаження при статичному перевантаженні

АРЧО – автоматичний регулятор частоти обертання

АРЧП – автоматична система регулювання частоти й потужності; автоматичне регулювання частоти і потужності

АРШ – автоматичний регулятор швидкості

АС – автоматизована система

АСАРБ – автоматична система аварійного розвантаження блоку

АСГВ – автоматична система вимкнення навантаження, підключеного до спеціальних графіків аварійних вимкнень

АСДК – автоматизована система диспетчерського керування

АСК – 1) автоматизована система керування; 2) асинхронізовані синхронні компенсатори

АСК ТП – автоматизована система керування технологічним процесом; автоматизована система керування технологічними процесами; автоматична система керування технологічними процесами

АСКЕ – автоматизована система керування електрогосподарством
АСКО – автоматизована система комерційного обліку електроенергії
АСКП – автоматизована система керування підприємством
АСНД – автоматизована система наукових досліджень
АСНТ – автоматизована система навчання та тренажу
АСОЕ – автоматизована система обліку електроенергії
АСП – автоматизована система проектування
АСР – автоматизована система регулювання
АСТГ – асинхронізовані турбогенератори
АТ – автотрансформатор
АЧП – автоматика частотного пуску
АЧР – автоматизоване частотне розвантаження; автоматичне частотне розвантаження
АЧХ – амплітудно-частотна характеристика
БА – балансувальна автоматика
БВ – басейн витримки
БД – база даних
БЗК – бак запасу конденсату
БЗУ – блочна знесолююча установка
БНС – берегова насосна станція
БОП – блок осушування повітря
БС – блок-станція
БСК – батарея статична компенсаторна
БЩК – блочний щит керування
ВВР – вмикач-вимикач реактора
ВД – вентильний двигун
ВДТ – вольтодобавочний трансформатор; вольтододавальний трансформатор
ВЕ – водяний економайзер
ВЕС – вітрова електростанція
ВЕУ – вітрова електрична установка; вітрова електроустановка
ВПІ – випрямно-інвенторна підстанція
ВН – 1) вимкнення навантаження; 2) вища напруга
ВОЛЗ – волоконно-оптична лінія зв'язку
ВП – 1) вентильні пристрої; 2) власні потреби
ВПС – вставка постійного струму
ВПУ – водопідготовча установка
ВРУ – відкрита розподільна установка; відкрита розподільча установка
ВТВ – високовольтний тиристорний вентиль
ВУ – вітрова установка; вітроенергоустановка
ВЧЗ – високочастотний загороджувач

ВЧТВ – пристрій високочастотного телевимкнення
 ГАВ – графіки аварійних вимикань
 ГАЕС – гідроакумулювальна електростанція; гідроакумулююча електростанція; гідроелектростанція
 ГВМ – гідравлічний виконавчий механізм
 ГДК – граничнодопустима концентрація
 Гео ТЕС – геотермальна теплова електростанція
 ГЕС – гідравлічна електрична станція; гідроелектростанція
 ГЗ – газовий захист
 ГЗВ – гідрозоловідведення
 ГЗЗ – головна запірна засувка
 ГЗТ – грозозахисний трос
 ГПЗ – головна парова засувка
 ГПЗС – гнучкі передачі змінного струму
 ГР – головний регулятор
 ГРАП – групове регулювання активної потужності
 ГРП – газорегулювальний пункт
 ГТЕС – газотурбінна електростанція
 ГТУ – газотурбінна установка
 ГЦК – головний циркуляційний контур
 ГЦП – головна циркуляційна помпа
 ГЩК – головний щит керування
 Д – система охолодження трансформатора з природною циркуляцією масла та дугтя
 ДВСЦ ВЕ – державний випробовувальний сертифікаційний центр вибухозахищеного та рудникового електрообладнання
 ДГ – дизель-генератор
 ДЕКВП – динамічні електромагнітні кола з вентильними пристроями
 ДЕМП – диференційні електромагнітні параметри
 ДЕС – дизельна електростанція
 ДЗ – дистанційний захист
 ДЗЛ – диференціальний захист лінії
 ДЗОШ – диференціальний захист ошиновки
 ДЗТ – диференціальний захист трансформатора
 ДЗШ – диференціальний захист шин
 ДМП – диференційні магнітні параметри
 ДНЗНП – додатковий неселективний захист нульової послідовності
 ДП – 1) диференційні параметри; 2) діелектричний підсилювач
 ДРЕС – державна районна електростанція
 ДРЛ – дугорозрядна ртутна лампа
 ДРП – джерело реактивної потужності

ДС – 1) джерело струму; 2) ділення енергосистеми
ДТ – джерело теплопостачання
ДФЗ – диференціальний захист
ДЦ – система охолодження трансформатора з примусовою циркуляцією повітря та масла
ЕГП – електрогідравлічний перетворювач
ЕЕС – електроенергетична система
ЕМ – електрична мережа
ЕМА – електромагнітний апарат; електромагнітні апарати
ЕМК – електромагніт керування
ЕМП – електромагнітні параметри
ЕО – енергооб’єднання
ЕОМ – електронна обчислювальна машина
ЕОТ – електронно-обчислювальна техніка
ЕП – електропередача
ЕППС – електропередача постійного струму
ЕРС – електрорушійна сила
ЕС – енергосистема
ЕТК – експертно-технічна комісія
ЕТЛ – електротехнічна лабораторія
ЕЦ – електричний цех
ЄЕС – Єдина енергетична система
ЖЕП – живильна електропомпа
ЗВТ – засоби вимірювальної техніки
ЗДТК – засоби диспетчерського і технологічного керування
ЗПЕ – зшитий поліетилен
ЗРУ – закрыта розподільна установка; закрыта розподільча установка
ІВС – інтелектуальні вимірювальні системи
ІЕМ – інтелектуальні електричні мережі
ІОС – інформаційно-обчислювальні системи
КБ – конденсаторна батарея
КБФ, КБШ – конденсаторна батарея відповідно фільтрова та шунтова
КВПП – комплексний високовольтний перетворювальний пристрій
КЕМ – квазіеталонна модель
КЕО – коефіцієнти ЕРС обертання
КЕС – конденсаційна електростанція
КЗ – коротке замикання
КЗА – комплекс засобів автоматики
КІВ – контроль ізоляції вводу
ККД – коефіцієнт корисної дії
КЛ – кабельна лінія

КО – компенсаційна обмотка
 КП – компенсувальний пристрій
 КПП – контроль попереднього режиму
 КР – компенсаційний реактор
 КРП – компенсатор реактивної потужності
 КРУ – комплектна розподільна установка [внутрішнього розташування]; комплектна розподільча установка
 КРУВ – комплектна розподільча установка для експлуатації на відкритому просторі
 КРУЕ – комплектна розподільна установка елегазова
 КРУЗ – комплектна розподільна установка [зовнішнього розташування]
 КТП – комплектна трансформаторна підстанція
 ЛЕП – лінія електропередачі
 ЛЗР – легкозаймиста рідина
 ЛР – лінійний роз'єднувач
 М – система охолодження трансформатора з природним масляним охолодженням
 МГДЕС – магнітогідродинамічна електростанція
 МЕК – міжнародна енергетична комісія
 МЕМ – магістральні електричні мережі
 МЗЧО – механізм зміни частоти обертання; механізм частоти обертання
 МКР – мінімальний контрольований рівень
 МКС – метод координат стану
 ММЕ – моделі масових експериментів
 МН – магнітна напруга
 МРС – магніторухішня сила
 НАПВ – несинхронне автоматичне повторне вмикання; неуспішне автоматичне повторне ввімкнення
 НВДЕ – нетрадиційні та відновлювані джерела енергії
 НД – нормативний документ; нормативні документи
 НДІ – науково-дослідний інститут
 НДІПС – науково-дослідний інститут постійного струму
 НДЦ – 1) Національний диспетчерський центр електроенергетики;
 2) система охолодження трансформатора з примусовою циркуляцією повітря та масла [направлений потік масла]
 НЕ – нульові елементи
 НЗЕ – начальник зміни електроцеху
 НЗС – начальник зміни електростанції
 НКРЕ – 1) національна комісія регулювання електроенергетики;
 2) Національна компанія з регулювання електроенергетичною

промисловістю
 НН – 1) нижча напруга; 2) низька напруга
 НОП – нелінійний обмежувач перенапруг
 НПІН – надпровідниковий індуктивний накопичувач енергії
 НС – намагнічувальна сила
 НСМ – неявнополюсна синхронна машина
 НХ – неробочий хід
 НЦ – система охолодження трансформатора з направленою циркуляцією масла в обмотках та примусовою через повітроохолоджувач
 ОАПВ (ОАПУ) – однофазне автоматичне повторне ввімкнення, однофазне автоматичне повторне вмикання
 ОВ – обхідний вимикач
 ОВБ – оперативна виїзна бригада; оперативно-виїзна бригада
 ОДГ – оперативна диспетчерська група
 ОДС – оперативна диспетчерська служба
 ОЕС – об’єднана електроенергетична система; об’єднана енергосистема; об’єднана енергетична система
 ОІК – оперативно-інформаційний комплекс
 ОКГТ – волоконно-оптичний кабель, умонтований у грозозахисний трос
 ОКПК – оперативно-керуючий програмний комплекс
 ОМДІВ – обернена матриця диференційних індуктивностей і взаєміндуктивностей
 ОП – охорона праці
 ОПН – обмежувач перенапруг
 ОПЕ – оптовий ринок електроенергії
 ОСП – оптовий споживач-перепродувач енергоресурсів (електроенергії, теплоенергії)
 ПА (ПАА) – протиаварійна автоматика
 ПАП – пристрій адаптивної паузи
 ПАПВ – пристрій автоматичного повторного вмикання
 ПБ – пожежна безпека
 ПБЕ – правила будови електроустановок
 ПБЕЕ – правила безпечної експлуатації електроустановок
 ПБЗ – перемикання без збудження
 ПБВЕ – правила випробовування вибухозахищеного електрообладнання
 ПБВРЕ – правила випробовування вибухозахищеного та рудничного електрообладнання
 ПВЕ – правила влаштування електроустановок

ПВМ – повітряні високовольтні мережі
ПВТ – підігрівник високого тиску
ПГЕС – парогазова електростанція
ПДЗ – прискорення дії захисту
ПЕС – припливна електростанція
ПІ – пропорційно-інтегральні
ПКЕЕ – правила користування електричною енергією
ПЛ – повітряна лінія електропередавання
ПЛЗ – повітряна лінія зв'язку
ПНТ – підігрівник низького типу
ПО – послідовна обмотка
ПОП – правила охорони праці
ПП – пароперегрівач
ППБ – правила пожежної безпеки; правила пожежної безпеки в Україні
ППП – проміжний пароперегрівач
ППР – проект проведення робіт
ПРБ – правила радіаційної безпеки
ПРБД – пристрій розподілення об'ємів балансувальної дії
ПРВВ – пристрій резервування відмови вимикача; пристрій резервування відмови вимикачів
ПРВЗ – пристрій резервування відмови захисту
ПРД – передавач
ПРМ – приймач
ПС – підстанція
ПТАПВ – прискорене трифазне автоматичне повторне ввімкнення
ПТБ – перетворювальний тиристорний блок
ПТЕС – паротурбінна електростанція
ПФВЛ – пристрій фіксації вимкнення лінії
ПФВТ – пристрій фіксації вимкнення трансформатора
РАВ – радіоактивні відходи
РАП – регулятор активної потужності
РДЕС – резервна дизель-електростанція
РДУ – регіональне диспетчерське управління
РДЦ – регіональний диспетчерський центр
РЕС – регіональна електроенергетична система
РЗ – релейний захист
РЗА – релейний захист і автоматика
РЗАіТ – релейний захист, автоматика і телемеханіка
РКК – регулятор кута керування
РМС – регулятор мінімального струму
РНЗ – змішане регулювання напруги

РНЗП – регулювання напруги зі змінним потоком
РНП – 1) регулювання напруги під навантаженням; 2) регулятор напруги та потужності
РНПП – регулювання напруги з постійним потоком
РОУ – редуційно-охолоджувальна установка
РП – 1) регулятор потужності; 2) розподільний пристрій;
3) розподільчий пункт
РПВ – ручне повторне ввімкнення
РПН – регулювання напруги під навантаженням; регулювання під навантаженням
РПП – 1) регенеративний повітропідігрівник; 2) регулятор перетоку потужності
РРВ – рідкі радіоактивні відходи
РРП – регулятор реактивної потужності
РС – регулятор струму
РТ – регулятор тиску
РУ – 1) реакторна установка; 2) розподільча установка електрична; розподільна установка
РШ – реактор шунтуючий
РЩ – релейний щит
РЩК – резервний щит керування
САВН – спеціальна автоматика вимикання навантаження; спеціальна автоматика відключення навантаження
САЕ – система аварійного електропостачання
САРЧП – система автоматичного регулювання частоти і потужності
СВ – секційний вимикач
СГ – синхронний генератор
СГАВ – спеціальні графіки аварійних вимикань
СД – сильної дії
СДА – струмова ділильна автоматика
СЕС – сонячна електростанція
СЗНП – струмовий захист нульової послідовності
СК – синхронний компенсатор
СКЗ – система керування і захистів реактора
СМ – синхронна машина
СН – середня напруга
СОП – система обмеження перетоку
СРВ – сховище рідких відходів
СРЗА – служба релейного захисту і автоматики
ССБП – система стандартів безпеки праці
СТГ – синхронні турбогенератори

СТК – статичний тиристорний компенсатор
СШ – система шин
ТАВ – пристрої теплової автоматики і вимірювань
ТАПВ – трифазне автоматичне повторне вмикання
ТАПВ ВН – трифазне автоматичне повторне вмикання з контролем відсутності напруги на лінії
ТАПВ ВСН – трифазне автоматичне повторне вмикання з контролем відсутності синхронної напруги
ТАПВ КС – трифазне автоматичне повторне вмикання з контролем синхронізму
ТВ – телевиміри
ТВЗ – тепловиділяюча збірка
ТВС – тепловиділяюча система
ТЕО – техніко-економічне обґрунтування
ТЕС – теплова електрична станція; теплова електростанція
ТЕЦ – теплова електроцентраль; теплоелектроцентраль
ТЖП – турбоживильна помпа
ТКА – тиристорний комутаційний апарат
ТМ – телемеханіка
ТН – трансформатор напруги
ТОР – система технічного обслуговування та ремонту
ТП – 1) трансформаторна підстанція; 2) телеприскорення
ТПР – трансформатор поперечного регулювання
ТРГ – тиристорно-реакторна група
ТС – 1) телесигналізація; 2) трансформатор струму
УАПВ – успішне автоматичне повторне вмикання
УкрСЕПРО – українська система сертифікації продукції
УПК – устава поздовжньої компенсації
ФАП – фіксатор активної потужності
ФВЛ – фіксація вимикання лінії
ФВП – фіксуючий вимірювальний прилад
ФДН – формула диференціювання назад; формули диференціювання назад
ФК – фільтрокомпенсатор
ФМ – фазова модуляція
ХЕС – хвильова електростанція
ХН – характеристика намагнічування
Ц – система охолодження трансформатора з направленою циркуляцією води і масла
ЦДС – центральна диспетчерська служба
ЦДУ – центральне диспетчерське управління

ЦВТ – циліндр високого тиску
 ЦНТ – циліндр низького тиску
 ЦСТ – циліндр середнього тиску
 ЦЩК – центральний щит керування
 ЧАВР – частотне автоматичне вмикання резерву
 ЧАПВ – частотний автомат повторного вмикання
 ЧАПВ – частотне автоматичне повторне вимкнення
 ЧД – черговий диспетчер
 ЧДА – частотна ділильна автоматика
 ШАПВ – швидкодійне автоматичне повторне вмикання; швидкодіюче автоматичне повторне вмикання
 ШЗВ – шиноз’єднуючий вимикач
 ШПП – ширмовий пароперегрівач
 ШР – 1) шинний роз’єднувач; 2) шунтівний реактор
 ШРОУ – швидкодіюча редуційно-охолоджувальна установка
 ЩГ – щит генераторний
 ЯП – ядерне паливо
 ЯР – ядерний реактор
 ЯСМ – явнополюсна синхронна машина
 ЯУ – ядерна установка
 AMOS (Automated Meter Operations System) – автоматична система вимірювання процесів
 DGMS (Decision Generation Management System) – розподілена система поточного контролю за генерацією
 DMCS (Distribution Monitoring and Control System) – розподілена система моніторингу і контролю
 FACTS (Flexible Alternative Current Transmission Systems) – гнучкі системи пересилання на змінному струмові
 GPS (Global Positioning System) – система глобального спостереження
 PnP (Plug and Play) – приєднується та працює
 SCADA (Supervisory Control and Data Acquisition) – диспетчерське керування і збір інформації
 WAMS (Wide Area Measurement System) – розподілена система вимірювань
 WAPS (Wide Area Protection System) – розподілена система захисту

Громик Лариса Іванівна

Навчальне видання

**Українська мова
за професійним спрямуванням**

Практикум

Умовн. друк. арк. 6,98

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 12